

RAPPORT MARS 2009

EVALUERING

Bruk av tospråklighetsmidlene

Ole-Magne Kleven
Trygg Jakola
Lone Hegg
Jan Aslaksen

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	4
1.1	BAKGRUNN	4
1.2	MÅL FOR EVALUERINGEN	4
1.3	AVGRENSINGER	4
1.4	METODE	4
2	TOSPRÅKLIGHET	6
2.1	SAMELOVENS SPRÅKREGLER	6
2.2	ANDRE RAPPORTER OG UNDERSØKELSER	7
3	TOSPRÅKLIGHETSMIDLENE	9
3.1	FORMÅL	9
3.2	TILDELINGEN OG TILDELINGSBREVET	9
3.3	BRUK OG RAPPORTERING	10
3.4	UTBETALING OG ANDRE FORMELLE KRAV	11
3.5	FORDELING AV TILSKUDET	11
4	BRUK OG ERFARING MED TOSPRÅKLIGHETSMIDLENE	13
4.1	NESSEBY KOMMUNE	13
4.2	TANA KOMMUNE	16
4.3	PORSANGER KOMMUNE	20
4.4	KARASJOK KOMMUNE	22
4.5	KAUTOKEINO KOMMUNE	25
4.6	KÅFJORD KOMMUNE	27
4.7	TYSFJORD KOMMUNE	30
4.8	FINNMARK FYLKESKOMMUNE	32
4.9	TROMS FYLKESKOMMUNE	34
4.10	NORDLAND FYLKESKOMMUNE	36
4.11	SAMETINGET	39
4.12	SPØRREUNDERSØKELSEN	40
5	VURDERINGER	46
5.1	SAMETINGETS MÅLSETTINGER	46
5.2	RUTINER FOR RAPPORTERING OG OPPFØLGING	49
5.3	TILDELINGSKRITERIENE	52
5.4	ANDRE ERFARINGER MED TOSPRÅKLIGHETSMIDLENE	52
6	BEREGNING AV TOSPRÅKLIGHETSTILSKUDET	53
7	ENDRINGSFORSLAG	56
8	DOKUMENT- OG KILDELISTE	58
9	VEDLEGG	59
	INTERVJUGUIDE	59
	INTERVJUGUIDE	62

Figurliste

Figur 1.....	41
Figur 2.....	41
Figur 3.....	41
Figur 4.....	42
Figur 5.....	43
Figur 6.....	44
Figur 7.....	45
Figur 8.....	45

Tabelliste

Tabell 1	43
Tabell 2	54
Tabell 3	55
Tabell 4	55
Tabell 5	56

Forord

Finnut Consult AS har på oppdrag for Sametinget gjennomført en evaluering av Tospråklighetsmidlene.

Hovedformålet for evalueringen har vært å få et godt bilde av kommunenes og fylkeskommunenes bruk av tospråklighetstilskuddet, hva som har fungert tilfredsstillende og hva som eventuelt ikke har fungert etter intensjonen. Det vil også være viktig å få frem hvilke endringer av tildelingskriteriene som vil være formålstjenlige i fremtiden.

Vi takker Sametinget for oppdraget, og for et godt samarbeid. I datainnsamlingen har vi intervjuet samtlige kommuner og fylkeskommuner som i evalueringsperioden har vært en del av forvaltningsområdet for samisk språk, samt foretatt en gjennomgang av de respektive kommuner og fylkeskommuners rapporter i forhold til bruk av midler, planer og andre dokumenter.

Vi takker alle som har stilt opp, gitt informasjon, bidratt til gode praktiske løsninger, fremskaffet dokumenter, hatt dialog med oss og gitt oss tilbakemeldinger på notatene fra intervjuene.

Oppdragsgiver har vært underrettet om arbeidets fremdrift underveis i prosjektperioden. Evalueringen er utført av Ole-Magne Kleven og Trygg Jakola.

Lone Hegg og Jan Aslaksen har bidratt i utforming av spørreskjema og intervjuguide samt i gjennomføring av spørreundersøkelse og fremstilling av funn.

Vadsø, 12. mars 2009

Finnut Consult AS
Ole-Magne Kleven
prosjektleder

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Samelovens språkregler¹ ble satt i kraft i 1992. Sametinget har siden 1993 tildelt tospråklighetstilskudd til de kommunene og fylkeskommunene som til enhver tid har vært innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk. Disse midlene er de mest sentrale virkemidlene som skal gjøre kommunene og fylkeskommunene i stand til å oppfylle samelovens språkkrav. I 2008 utgjør dette tilskuddet til sammen 42,75 mill. kr.

Sametinget har siden tinget overtok tildelingen av tospråklighetstilskuddet, ikke gjennomført en egen evaluering av kommunenes og fylkeskommunenes bruk av tospråklighetstilskuddet. I Sametingets budsjett for 2008 er det avsatt midler til evaluering av tingets tospråklighetstilskudd til kommuner og fylkeskommuner.

1.2 Mål for evalueringen

Formålet med evalueringen slik det er formulert i konkurransegrunnlaget er gjengitt under:

- *Evalueringen skal gi et godt bilde av kommunenes og fylkeskommunenes bruk av tospråklighetstilskuddet i perioden 2003-2007.*
- *Evalueringen skal peke på hvilke deler av tilskuddsordningen som har fungert tilfredsstillende og hvilke deler som ikke har fungert etter intensjonen.*
- *Sametinget har som mål at evalueringen som nå skal gjennomføres skal danne grunnlag for at tildelingskriteriene for tospråklighetstilskuddet eventuelt skal kunne endres fra og med budsjettåret 2010, og at evalueringen skal peke på mulige endringer av tildelingskriteriene som vil være formålstjenlige i fremtiden.*

1.3 Avgrensinger

Evalueringen skal først og fremst gi et bilde av kommunenes og fylkeskommunenes bruk av tospråklighetsmidlene. Perioden som skal evalueres strekker seg fra 2003-2007. Det vil si at Snåsa kommune og Nord Trøndelag fylkeskommune som p.t er innlemmet i språkforvaltningsområdet og også får tildelt tospråklighetsmidler, ikke er omfattet av denne evalueringen.

1.4 Metode

Datainnsamlingen er gjort gjennom intervjuer og gjennom innhenting av årsrapporter, planer diverse rapporter og andre dokumenter. I tillegg er det gjennomført en web-basert spørreundersøkelse. I stor grad er all skriftlig dokumentasjon som er innhentet kommet fra Sametinget. Noe er kommet direkte fra kommunene. Tatt i betraktning omfanget og tiden vi hadde til rådighet ble det besluttet å ikke innhente annen informasjon eller ta kontakt med andre institusjoner i forbindelse med oppdraget.

¹ Samelovens språkregler er gjengitt i vedleggene til denne rapporten

1.4.1 Kilder og dokumenter

Tildelingsbrevene: Tildelingsbrevene sendes hvert år fra Sametinget til tilskuddsmottakerne både på samisk og norsk. Her får kommunene/fylkeskommunene beskjed om at tilskuddet er tildelt samt hvilke krav som stilles til både bruk av tilskuddet og til rapportering, samt formaliteter rundt utbetaling

Årsrapporter fra kommunene og fylkeskommunene: Disse rapportene er mottakerne av tospråkligstilskuddet forpliktet til å sende inn til Sametinget. Rapportene er i hovedsak en beskrivelse av hvordan midlene i tilskuddsåret er disponert. Samtlige rapporter for alle kommuner og fylkeskommuner for alle årene i evalueringsperioden er gjennomgått. Disse rapportene er hovedkildematerialet for evalueringen. I stor grad foreligger rapportene både på samisk og norsk, men i noen tilfeller foreligger de bare på samisk og i noen få tilfeller bare på norsk.

Andre rapporter: Evalueringsteamet har også gjennomgått tidligere evalueringer og rapporter som tematisk grenser til denne evalueringens fokus. Disse omtales senere i denne rapporten.

1.4.2 Intervjuer

Det er gjennomført intervjuer med samtlige kommuner/fylkeskommuner som har mottatt tospråkligstilskudd i evalueringsperioden og Sametinget, til sammen 11 virksomheter. Alle intervjuene er gjennomført ved personlig møte. På hvert intervju deltok to rådgivere fra evalueringsteamet. Dette var både effektivt og en viktig del av kvalitetssikringen. Dette har vært ressurskrevende både i tid og i reisekostnader. God planlegging bidro likevel til god effektivitet under intervjurundene. Intervjuene ble gjennomført med bakgrunn i en på forhånd tilsendt intervjuguide. Kommunene/fylkeskommunene og Sametinget mottok ulike intervjuguider. Både ordførere, rådmenn, språkmedarbeidere og andre har deltatt i intervjuene fra kommunenes/fylkeskommunens side. Intervjuene er et viktig supplement til den skriftlige dokumentasjonen som finnes, spesielt for å oppfatte synspunkter og nyanser som ikke kommer til uttrykk i de skriftlige rapportene. I etterkant av intervjuene har informantene fått tilbud om å lese gjennom notatene fra intervjuene, for å komme med tilbakemeldinger. Dette har vært tidkrevende, men har bidratt til å øke kvaliteten på datagrunnlaget.

1.4.3 Spørreundersøkelsen

Spørreundersøkelsen ble gjennomført for å fremskaffe grunnlag for en kvantitativ analyse. I enkelte tilfeller viste det seg vanskelig for kommunene å fremskaffe den etterspurte informasjonen som følge av kort responstid på spørreundersøkelsen og på evalueringen som helhet. Spørreundersøkelsen ble sendt ut i etterkant av intervjurundene og var en web-basert spørreundersøkelse med 17 spørsmål basert på verktøyet Mamut Online Survey. Samtlige respondenter besvarte undersøkelsen, men det er varierende kvalitet på svarene når det gjelder kvantifisering av størrelser. Undersøkelserverktøyet er også slik at det automatisk genereres purringer dersom en respondent ikke har svart. Videre har respondentene hatt mulighet til å fylle inn svarene i flere etapper, før de har lukket undersøkelsen og sendt svarene inn.

1.4.4 Analyse og vurderinger

I stor grad bygger analysen og vurderingene på det skriftlige materialet som finnes i rapportene, samt informasjon fra intervjuene. Kvalitative vurderinger vil derfor dominere denne evalueringen. Det kvantitative datatilfanget er begrenset, blant annet som følge av at kommunene ikke har vært forpliktet til å levere inn eget regnskap for bruk av midlene. Viktig i de kvalitative vurderingen har vært å se på hvordan midlene er disponert i forhold til de målsettinger Sametinget har for disse midlene samt de kriterier som ligger til grunn for bruk.

2 Tospråklighet

2.1 Samelovens språkregler

Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven) ble vedtatt 12. juni 1987, og trådte i kraft 24. februar 1989. Lovens formål er å legge til rette for at den samiske folkegruppe i Norge kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv. Den 21. desember 1990 fikk sameloven et tillegg, kapittel 3, som spesifikt omhandler samisk språk. Bestemmelsene i kapitlet, vanligvis omtalt som samelovens språkregler, trådte i kraft 1. januar 1992. Samtidig med vedtaket om dette lovtillegget fikk lovens kapittel 1, allmenne bestemmelser, en tilføyelse: Samisk og norsk er likverdige språk. De skal være likestilte språk etter bestemmelsene i kapittel 3.

Innefor forvaltningsområdet for samisk språk har brukere av offentlige tjenester rett til å bli betjent på samisk både skriftlig og muntlig. Skriftlige henvendelser også til regionale offentlige organ i forvaltningsområdet skal besvares på samisk. Kunngjøringer som særlig retter seg mot hele eller deler av befolkningen i forvaltningsområdet skal foreligge både på samisk og norsk.

Samelovens språkregler gir innbyggerne språklige rettigheter i møte med ulike offentlige organ. Dette gjelder oversettelse av regler, kunngjøringer og skjema til samisk, rett til svar på samisk, utvidet bruk av samisk i rettsvesenet, utvidet rett til bruk av samisk i helse- og sosialsektoren, individuelle kirkelige tjenester, rett til utdanningspermisjon og rett til opplæring i samisk.

Dersom et offentlig organ ikke følger reglene i samelovens språkkapittel, kan den som saken direkte gjelder, klage til det organ som er nærmest overordnet det organ klagen angår, jf. sameloven § 3 – 11. Fylkesmannen er klageinstans når klagen angår kommunale eller fylkeskommunale organ. Også landsomfattende samiske organisasjoner og landsomfattende offentlige organ med oppgaver av særlig betydning for hele eller deler av den samiske befolkningen, har klagerett i slike saker. Det samme gjelder i saker hvor ingen enkeltperson er særskilt berørt. Kultur- og kirke departementet er ikke kjent med at det har vært noen klagesaker.

Enkelte bestemmelser i sameloven er begrenset til forvaltningsområdet for samisk språk, mens andre ikke har slike geografiske begrensninger. Enkelte bestemmelser retter seg særlig mot kommunene, mens andre gjelder også statlige og regionale myndigheter. Også statlige og

regionale offentlige organer er forpliktet, for eksempel er det utvidet rett til bruk av samisk i rettsvesenet, og lover og forskrifter av særlig interesse for hele eller deler av den samiske befolkning, skal oversettes til samisk.

Avgrensningen av forvaltningsområdet er et rettslig minimum og bestemmelsene i samelovens språkkapittel et minimumskrav. Dette innebærer at alle offentlige organ oppfordres til å ta hensyn til brukere av samisk språk, også utover lovens regler. God forvaltningsskikk tilsier at skriftlige henvendelser på samisk besvares på samisk, også i tilfeller hvor man ikke etter loven har plikt til det.

Samelovens språkregler ble vedtatt i 1990, og det ble også da lovfestet hvilke kommuner som inngår i forvaltningsområdet for samisk språk. I forbindelse med innlemmelsen av Tysfjord kommune i 2005, ble loven endret slik at forvaltningsområdet nå er fastsatt gjennom forskrift. Forvaltningsområdet utgjør i dag kommunene Karasjok, Kautokeino, Nesseby, Porsanger og Tana i Finnmark, Kåfjord i Troms, Tysfjord i Nordland og Snåsa i Nord-Trøndelag. Med dette er både nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk språkområde del av forvaltningsområdet. Lavangen kommune i Troms har i februar 2008 vedtatt at kommunen skal søke om innlemmelse i forvaltningsområdet for samisk språk.

2.2 Andre rapporter og undersøkelser

Det er gjennomført flere utredninger og evalueringer med tema tospråklighet. Vi har gjennomgått disse og presenterer i det følgende et sammendrag av disse utredningene.

2.2.1 Evaluering av samelovens språkregler

Nordisk Samisk Institutt gjennomførte i 2007 en evaluering av samelovens språkregler på oppdrag fra Kultur- og kirkedepartementet. Bakgrunnen for oppdraget var at Sametinget og departementet mente det var grunn til å se nærmere på hvordan samelovens kapittel 3 Samisk språk fungerer i forhold til lovens formål.

Rapporten konkluderer med at de fleste offentlige organer som omfattes av samelovens språkregler, ikke oppfyller lovens krav fullt ut. Dermed er heller ikke befolkningen innen forvaltningsområdet for samisk språk sikret rett til bruk av samisk i kontakt med offentlige organer i den grad språkreglene legger opp til. Hovedårsaken synes å være mangel på kompetanse i samisk språk blant ansatte innen offentlige etater. Språkkompetansen varierer både mellom kommunene i forvaltningsområdet og mellom etatene innad i en kommune. Dermed er det også store forskjeller når det gjelder en av de viktigste forutsetningene for oppfølging av språkreglenes krav. Det synes også å være store forskjeller med hensyn til prioriteringer og innsats for oppfølging av samelovens språkregler innenfor offentlig sektor sett under ett.

Selv om samisk og norsk i følge rapporten fortsatt ikke er likestilte språk innenfor forvaltningsområdet, blir de to språkene i større grad enn tidligere oppfattet som likeverdige. Dette har trolig svært stor betydning for identitet og selvaktelse, ikke minst i områder der samisk språk og identitet har vært særlig utsatt for nedvurdering. Samelovens språkregler har

også ført til at det er gjort et omfattende og i stor grad også nyskapende arbeid for å imøtekomme målsettinger om tospråklighet og samiskspråklige tjenester. Dette gjelder både kommunale, fylkeskommunale og statlige etater.

Det har altså skjedd positive endringer med hensyn til språklige rettigheter og språkets status, men ikke tilstrekkelig. Og samisk er språk fortsatt i en utsatt posisjon. Særlig uttrykkes det bekymring for sør- og lulesamisk, men også nordsamisk beskrives som et truet språk.

Rapporten foreslår at myndighetene vurderer å utvide virkeområdet for språklige rettigheter og å satse på (re)vitalisering av samisk språk.

2.2.2 Rapport fra arbeidsgruppe: Utgifter knyttet til tospråklighet i kommunene og fylkeskommunene

Kommunal og regionaldepartementet nedsatte i januar 2001 en arbeidsgruppe bestående av kommunene i forvaltningsområdet for samisk språk, Troms og Finnmark fylkeskommuner, Statens utdanningskontor i Finnmark og Utdannings- og forskningsdepartementet. Utgangspunktet for arbeidsgruppens arbeid var å se på om kommunene og fylkeskommunene får dekket sine utgifter til tospråklighet.

Konklusjonene fra arbeidsgruppen sier blant annet at det er hevet over tvil at det koster mer å gi et tospråklig tilbud til befolkningen enn et enspråklig tilbud. Det er imidlertid problemer knyttet til å vise en eksakt oversikt over utgiftene knyttet til tospråklighet da gjeldende regnskapssystemer ikke håndterer dette på en tilfredsstillende måte. Noen utgifter lar seg enkelt dokumentere, slik som, språkkonsulenter, tolketjenester, språksentre etc. Kostnadene som følge av økt saksbehandling i en tospråklig forvaltning gjøres, i noen kommuner, som et prosentvis påslag på administrasjonens lønnskostnader.

Videre sier rapporten at kommunene og fylkeskommunene har utgifter som lang overstiger de tilskuddene staten gir. Arbeidsgruppen kartla overføringer av statlige tilskudd knyttet til tospråklighet på opplæringsområdet, barnehageområdet og til øvrig kommunal/fylkeskommunal forvaltning. Sammenholdt med utgiftene viste kartleggingen at kommunene/fylkeskommunene hadde utgifter på 17-18 mill. kroner som ikke ble dekket inn.

Arbeidsgruppen konkluderte videre at verken kommunene eller fylkeskommunene kan sies å oppfylle samelovens krav når det gjelder tospråklig forvaltning og tjenesteyting. Gjennomgangen viste også at selv om *dagens* utgifter ble dekket inn, er ikke det tilstrekkelig til å oppfylle samelovens krav.

Arbeidsgruppen kommer med flere anbefalinger for det videre arbeidet med tospråklighet, blant annet i forhold til Sametingets tospråklighetsmidler. Arbeidsgruppen mener at man ikke må falle tilbake på den gamle ordningen, med detaljerte regnskapsrapporteringer. Arbeidsgruppen sier at midlene må deles ut på bakgrunn av langsiktige og forutsigbare rammer, og synes det er positivt at Sametinget legger opp til jevnlig dialog.

2.2.3 Samisk er tøft

Sametingsrådets melding om samisk språk ”Samisk er tøft” i 2004 er grunnlag for en vid og helhetlig dialog om samisk språkpolitikk. Meldingen er utgangspunkt for Sametingets språkpolitiske arbeid. Utgangspunktet er at Sametinget skal ha det overordnede ansvaret for arbeidet med samisk språkutvikling, og skal ikke kun arbeide for utvikling av samisk språk, men også i forhold til holdninger og kulturforståelse. Meldingen beskriver også ordningen med tospråklighetsmidler som tildeles kommuner og fylkeskommuner i forvaltningsområdet. Meldingen stadfester at samiske barn, unge og voksne kan henvende seg på samisk til kommunale og fylkeskommunale institusjoner. Videre stadfester rapporten at Sametinget vil ta initiativ til faste møter med kommunene innenfor forvaltningsområdet for samisk språk., og Sametinget har forventninger til at kommuner og fylkeskommuner bruker mer av tospråklighetsmidlene til utvikling av samisk språk. Kommunene bør i følge meldingen i høyere grad prioritere skolen og den oppvoksende slekt ved bruk av tospråklighetsmidler. Sametinget forventer også at kommunene lager tospråklighetsplaner med språkutviklingstiltak for samisk språk.

3 Tospråklighetsmidlene

3.1 Formål

Tilskuddsordningen tar utgangspunkt i Lov om Sametinget og andre samisk rettsforhold (Sameloven), spesielt kapittel 3 i loven om samisk språk.

I henhold til de årlige tildelingsbrevene fra Sametinget til kommunene/fylkeskommunene er formålet med tospråklighetsmidlene å bevare, styrke og fremme bruken av samisk språk i offentlig forvaltning i forvaltningsområdet for samisk språk. Det er en målsetning at kommuneforvaltningene fullt ut skal bli tospråklige, slik at samisk- og norsktalende får en likeverdig kommunal tjenesteyting. Tospråklighetstilskuddet skal også sikre enkeltpersoners rettigheter i henhold til samelovens språkregler.

3.2 Tildelingen og tildelingsbrevet

Formuleringene knyttet til formålet finner vi igjen i de årlige tildelingsbrevene og også i KRD-Rapporten². Tildelingsbrevene sender Sametinget ut i begynnelsen av året, stort sett i slutten av januar, til kommunene og fylkeskommunene i forvaltningsområdet. Tildelingsbrevet refererer til Sametingets budsjettbehandling, herunder fordeling av tospråklighetsmidlene. Summen den enkelte kommune/fylkeskommune mottar er også angitt i brevet.

I tillegg til formålsformuleringene inneholder tildelingsbrevene føringer for bruk av midlene, der tilskuddsmottakerne blir gjort spesielt oppmerksom på kommunens/fylkeskommunens ansvar for at midlene brukes til styrking av samisk språk, og at det er en utfordring for den

² Rapport fra arbeidsgruppe. Utgifter knyttet til tospråklighet i kommunene og fylkeskommunene

enkelte kommune å utarbeide strategiplaner med konkrete tiltak. Sametinget krever i tildelingsbrevene for 2005 og 2006 at kommunene/fylkeskommunene lager språkplaner hvor det tydelig fremkommer hvordan kommunen/fylkeskommunen vil arbeide for styrking av samisk språk fremover. De øvrige formuleringene finner vi igjen for alle årene fra 2003-2006. I tildelingsbrevet for 2007 er det imidlertid en endring. I dette tildelingsbrevet har man gått bort fra formuleringer om bevaring, fremming og styrking av samisk språk. I stedet står det blant annet: ”Tilskuddet er knyttet til kravene i sameloven om en tospråklig lokal og fylkeskommunal forvaltning”³.

Utover dette har Sametinget ifølge tildelingsbrevene i 2003 og 2004 hatt som målsetting å styrke kontakten mellom Sametinget og kommunene/fylkeskommunene. Det står i 2003-tildelingen at Sametinget har etablert en ny språkfaglig stilling ved Sametingets språkavdeling nettopp for å styrke kontakten med kommunene. I tildelingsbrevene for 2006 og 2007 pålegges kommunene å utarbeide en språkutviklingsplan. I tildelingsbrevene til fylkeskommunene blir det også henvist til den generelle samarbeidsavtalen mellom Sametinget og fylkeskommunene i det samiske forvaltningsområdet, og stadfester at denne avtalen, som også omfatter samisk språk, fører til god kommunikasjon mellom Sametinget og fylkeskommunene.

3.3 Bruk og rapportering

Sametinget legger i tildelingsbrevene flere føringer for bruk og rapportering av tilskuddet. Disse føringene har endret seg noe i sin ordlyd over årene i evalueringssperioden. For årene 2003/04 har Sametinget skrevet at kommunene *bør* rapportere om midlene har vært med på å fremme samisk språk, gi en vurdering av språkets status i kommunen og om hvordan kommunene ønsker å bedre språkets forhold. I tillegg til de verbale rapportene skal det også for 2003 avlegges en egen rapport med regnskap for den delen av tilskuddet som er prosjektmidler.

Kravene til rapportering er i 2005 og 2006 likelydende, men er mer omfattende enn de to foregående år. I tildelingsbrevene står det at kommunene skal rapportere i forhold til hvordan midlene har fremmet samisk språk i kommunen, hva slags tilbud kommunen har i forhold til Samelovens språkregler, og hvilke konkrete tiltak er gjennomført. Kommunene skal også redegjøre for hvordan tospråklighetsmidlene ellers er blitt brukt, samt hvordan resultatene for de gjennomførte tiltakene har vært. Utover disse rapporteringskravene blir kommunene bedt om å foreta en evaluering som en del av rapporteringen. Kommunene skal gi en vurdering av det samiske språkets status i kommunen og gi en helhetlig evaluering om bruk av midlene i forhold til fjorårets plan. Den tredje hovedbestanddelen av rapporten er at kommunene skal redegjøre for hvordan kommunen planlegger å bedre situasjonen for samisk språk, fremme bruken og synliggjøring av samisk og hvordan kommunen vil brukes neste års tilskudd. Kommunene pålegges å utarbeide en språkutviklingsplan både i 2006 og i 2007. Dette kravet angis som et vilkår for utbetaling av tilskuddet i tillegg til rapporteringskravet.

³ Tildelingsbrev 2007

I tildelingsbrevet for 2006 skriver Sametinget at det skal utarbeides retningslinjer for bruk og rapportering av tilskuddet, og at kommunene vil bli involvert i dette arbeidet.

I 2007 er vilkårene for utbetaling av tospråklighetstilskuddet at det utarbeides en språkutviklingsplan gjeldende for 2007. Kommunene skal videre avgi en rapport med vurdering/evaluering av effekten av virkemidlene i kommunen for foregående år, samt avlegge regnskap for bruk av midlene.

Føringene er de samme for kommunene og fylkeskommunene.

3.4 Utbetaling og andre formelle krav

Tildelingsbrevene inneholder noen formelle krav knyttet til utbetaling av tilskuddsbeløpet. For alle årene i evalueringsperioden gjelder at kommunen må ha sendt inn resultatrapport for det foregående året innen fristen som er 1. februar i tilskuddsåret. Videre gjelder for årene 2003-2006 i evalueringsperioden at det fremsettes en utbetalingsanmodning innen 15. november i tilskuddsåret. I 2007 er denne fristen endret til 1. august. For alle årene gjelder at midlene ikke kan overføres til neste budsjettår. Gjeldende er også at dersom fristene ikke overholdes, vil eventuelt ubenyttede midler tilbakeføres til Sametinget. Videre gjøres tilskuddsmottakerne oppmerksomme på at Riksrevisjonen og Sametinget har adgang til å kontrollere at midlene brukes etter tildelingskriteriene. I tildelingsbrevet for 2007 er det også en passus om at dersom ikke kravene i henhold til tildelingsbrev er oppfylt eller rapportering mottatt innen 1. august, kan ikke virkemiddelmottaker påregne driftsstøtte fra Sametinget i påfølgende budsjettår.

Sametinget skriver også i tildelingsbrevet for 2007 at de vil iverksette arbeidet med budsjettet for 2008 så snart som mulig, at kommunen i den forbindelse arbeider med et begrunnet behov for midler for driftsåret 2008.

3.5 Fordeling av tilskuddet

3.5.1 Kriterier for tildelingen

Sametinget fastsatte følgende tildelingskriterier 25/02-1999 i sak 10/99

1. Hver av kommunene tildeles et grunnbeløp på 4,5 % av den totale bevilgningen.
2. Fylkeskommunene tildeles et grunnbeløp på 3 % av den totale bevilgningen pr. kommune i virkeområdet. Følgende fordelingsnøkkel for dette grunnbeløp benyttes:
 - a. Finnmark fylkeskommune 75 %
 - b. Troms fylkeskommune 25 %
3. 51 % av den totale bevilgningen fordeles mellom kommunene med 1/3 på grunnlag av folketallet i kommunene, 1/3 på grunnlag av antall personer i kommunen som er registrert i samemanntallet og 1/3 på grunnlag av antall elever som har undervisning på eller i samisk i grunnskolen.
4. Den summen som blir igjen etter at bevilgningen er fordelt etter punktene 5.1, 5.2 og 5.3 (19 %) fordeles til tiltak for å fremme samisk språk.

Midlene kan ikke nyttes til dekning av utgifter som faller på statlige organer som følge av samelovens språkregler. Midlene kan heller ikke nyttes til dekning av direkte undervisningsutgifter med hjemmel i lov.

Sametinget har i e-post datert 30.01.2009 opplyst følgende når det gjelder tildelingskriteriene:

"I 2001 vedtok Sametinget i sin budsjettbehandling at fra budsjettåret 2001 skulle disse retningslinjene opphøre. I disse retningslinjene var det et basistilskudd, så man kan si at basistilskuddet forsvant i 2001. Etter det har Sametinget i sin årlige budsjettbehandling bestemt størrelsen på beløpet som hver kommune og fylkeskommune har fått. Det har Sametinget gjort på bakgrunn av rådets forslag til Sametinget. I praksis har man brukt fordelingsnøkkelen som var i retningslinjene frem til 2001 når man har laget forslaget."

I forbindelse med tildelinga for 2003 ble følgende grunnlagstall brukt:

	Folketall	Manntall	Elever
Nesseby	966	327	104
Tana	3039	799	217
Porsanger	4349	530	218
Karasjok	2852	1228	446
Kautokeino	3052	1500	469
Kåfjord	2344	325	79

3.5.2 Tildelte beløp

Kommuner

	2003	2004	2005	2006	2007
Nesseby	2.206.000	2.850.000	2.864.000	2.812.000	2.850.000
Tana	4.066.000	5.020.000	4.957.000	4.995.000	5.069.000
Porsanger	4.324.000	5.160.000	5.225.000	5.379.000	5.299.000
Karasjok	6.114.000	7.130.000	7.141.000	7.140.000	7.307.000
Kautokeino	6.431.000	7.690.000	7.601.000	7.431.000	7.541.000
Kåfjord	2.669.000	3.410.000	3.472.000	3.503.000	3.463.000
Tysfjord				2.160.000	3.008.000
SUM	25.810.000	31.260.000	31.260.000	33.420.000	34.537.000

Fylkeskommuner

	2003	2004	2005	2006	2007
Finnmark	1.232.000	1.400.000	1.400.000	1.400.000	1.411.000
Troms	1.008.000	1.190.000	1.190.000	1.190.000	1.201.000
Nordland				840.000	1.201.000
SUM	2.240.000	2.590.000	2.590.000	3.430.000	3.813.000

4 Bruk og erfaring med tospråklighetsmidlene

Vi vil i det følgende presentere kommunenes bruk og erfaring med tospråklighetsmidlene. Informasjonen som presentasjonen bygger i hovedsak på kommunenes rapporter til Sametinget om bruk av tospråklighetsmidlene. Disse rapportene er årlige. Utover dette har vi også tatt inn informasjon og synspunkter fra intervjuene med kommuneledelsen.

Vi har delt presentasjonen inn i fire deler. Først ser vi på målsettinger, planer og situasjonen for samisk språk, deretter oppsummeres bruken av midlene og avslutningsvis kommuneledelsens erfaringer og synspunkter. Helt til slutt under hver kommune gjøres en kort oppsummering.

4.1 Nesseby kommune

Målsettinger, planer og situasjonen for samisk språk

Rapportene stadfester at i løpet av evalueringsperioden har samisk blitt mer synlig både i kommunen generelt og i den offentlige forvaltning. Samisk høres oftere og det oppleves stor interesse for arbeidet som blir gjort. Fortsatt er motivasjonsarbeid viktig, og det er nødvendig med tiltak for bevisstgjøring og styrking av både språk og identitet. Ved inngangen til evalueringsperioden (2003) anslår kommunen at vel halvparten av befolkningen over 50 år behersker både samisk og norsk muntlig, mens bare en svært liten andel behersker samisk skriftlig. I aldersgruppen 20 – 49 år er andelen som behersker samisk lavere; mange forstår språket, men kan ikke snakke. I aldersgruppen under 20 år er det mange som har hatt samisk både i barnehage og skole. Inneværende skoleår (2008/09) har 23 av 94 elever i grunnskolen valgt samisk som 1. språk, 66 elever har samisk som 2. språk. I skoleåret 2004/05 var det 25 elever som hadde samisk som 1. språk og 36 elever hadde samisk som 2. språk.

Isak Saba-senteret blir i årsrapportene fremhevet som en særdeles viktig institusjon, både for språkopplæring og identitetsbygging. Språkkontoret ble i 2004 flyttet til Isak Saba senteret, noe som medførte økt synlighet og flere henvendelser. Skolene og barnehagene ber ofte om hjelp til språkarbeidet.

Kommunen har en plan for perioden 2005- 2008. I den forbindelse er det vedtatt at Nesseby kommune skal kjennetegnes som en aktiv utvikler og formidler av samisk språk og sjøsamisk kultur. Følgende målsettinger er vedtatt:

- mer enn halvparten av befolkningen bør beherske muntlig samisk
- økning i antall arrangementer/tilbud med fokus på samisk språk og kultur
- alle barn i kommunen skal ha kjennskap til samisk språk
- barn og ungdom skal ha god kjennskap til sjøsamisk kultur

Intensjonen med planen er at ”kommunen i virkeligheten blir tospråklig”. I tillegg har kommunen en plan for ”Samisk språkutvikling i barnehage, grunnskole, SFO og kulturskole 2008-2012”. Det foreligger også en eldre plan fra 2000 som er en kombinert språk-, kultur-, og museumsplan.

Bruk og erfaring

Grovt inndelt har midlene har vært brukt til administrative fellesutgifter, tiltak i skolen og til språkkontor. Fordelingen har i de siste årene i evalueringsperioden vært omtrent som følger innad i kommunen:

Språkkontoret:	42%
Kommuneadministrasjonen:	24%
Skoler:	33%
Kulturskolen:	1%

Eksempler på bruksområder:

- lønn språkkonsulenter
- oversetting (dokumenter og hjemmeside), annonsering og tolking.
- gratis språkkurs forkommunens innbyggere
- permisjon med lønn for ansatte som går på samisk-kurs
- undervisning og prosjektarbeid ved språksenteret, blant annet utvikling av temabøker. læremidler
- motivasjonstiltak, bl a felles aktiviteter med lag og foreninger, for barn og voksne

I evalueringsperioden har kommunen hatt 2 faste språkmedarbeidere, samt prosjektarbeidere.

Midlene har i henhold til rapportene i sterk grad vært med på å fremme språket, men motivasjonsarbeidet er og vil fortsatt være sentralt. Det arbeides mye med fremming av språket i skoler og barnehager, samt ulike kulturtiltak. Dette anses som viktig for å styrke og bevare identiteten – den lokale sjøsamiske kulturen og språket. Kommunen har prioritert opplæring av voksne som kan samisk, men ikke tør snakke. Det er ikke gjennomført målinger som dokumenterer at samisk er styrket som følge av tiltakene. I språkstyrets tilbakemelding på 2004 rapporten ber de Nesseby kommune redegjøre for resultatene av de gjennomførte tiltakene. I forbindelse med behandling av 2005 rapporten er språkstyret tilfreds med at kommunen utviser stor oppfinnsomhet i språkutviklingsarbeidet, men henstiller til kommunen at det utarbeides en egen språkutviklingsplan i tråd med kravene fra Sametinget.

Kommuneledelsens erfaringer og synspunkter

Kommuneledelsen sammenfatter tospråklighetsarbeidet som til dels svært krevende da mange i forvaltningen kun snakker bare norsk. Kommunen mottar ulike midler til styrking av samisk språk, men midlene oppfattes lite koordinert, dels sprikende, dels overlappende, og det er store udekte områder. Det er generelt høy bevissthet i forhold til hvordan midlene brukes innad i kommunen. Holdningsskapende arbeid og bevisstgjøring i forhold til samisk vil fortsatt være viktig. Det samme gjelder i forhold til å skape samiske arenaer og å ha fokus på samiske spørsmål.

I kommuneadministrasjonen er det relativt godt kjent at man må besvare henvendelser til kommunen på samisk, men målsettingene med tilskuddet oppfattes som upresise og generelle. For eksempel skal midlene ”.....fremme to språk i forvaltningen...”. Det er ikke tydelig

uttrykt hva man mener med ”forvaltningen”. For Nesseby kommune er midlene knyttet til overordnede målsettinger innen samisk språk og sjøsamisk kultur.

Ressursbruken knyttet til bruk av tilskuddet er ikke ubetydelig. Rapporteringen i forhold til bruk av midlene er ikke tilpasset KOSTRA, jfr regnskapskravet som ble innført i 2007, og det er store utfordringer i forhold til å få med alle kostnadene i rapporteringen. Sannsynligvis foregår det en massiv underrapportering i forhold til faktiske medgåtte kostnader. Kommunen anslår ressursbruken knyttet til forvaltning av tilskuddet, herunder rapportering, etc til om lag et årsverk.

Fordelingen av midlene oppfattes som urettferdige. Det største (basis eller grunn-) beløpet bør gis til alle kommuner. Basiskostnaden knyttet til tospråklighet i forvaltningen er ikke vesentlig forskjellig mellom kommunene. Føringene for bruk av midlene oppfattes som begrensende i forhold til kommunenes reelle behov, og kommuneledelsen uttaler:

”Kriteriene gir ikke tilstrekkelig frihet i forhold til kommunens behov. I dag kanaliseres midlene til administrasjon, men ikke til levendegjøring av språket og språkutvikling.”⁴

Det er liten kontakt med Sametinget i forhold til tospråklighetsmidlene. Dette gjelder både i forhold til den årlige rapporteringen men det er heller ingen annen form for oppfølging. Kommunen har imidlertid fått ros fra visepresidenten for ryddighet i rapportering og bruk av midlene.

Kommunen mener arbeidet med tospråklighet burde finansieres med et eget tillegg i det generelle rammetilskuddet fra staten. I forhold til fordelingen av tilskuddet sier kommunen:

”Det er derfor logisk at man setter inn trøkket der behovet må være størst. En mulighet for å treffe bedre med tilskuddet ift at utgangspunktet er så ulikt mellom kommunene, vil være å definere for eksempel ”randkommune”, altså en kommune der språket har en marginal stilling, der det er behov for samisk kompetanse i forvaltningen og i befolkningen.”⁵

Et annet konkret forslag er at det defineres satsningsområder – f. eks at i en hel planperiode er målet å løfte kompetansen i forvaltningen. En slik tilnærming vil gi forutsigbarhet. Kommunen ønsker i større grad frihet til å bruke midler på spesielle prosjekter rettet mot barn og unge samt til holdningsskapende arbeid i befolkningen.

Oppsummering

Økende interesse for samisk språk, men motivasjonsarbeid er viktig. Språksenteret er meget viktig for arbeidet som gjøres, viktig å skape samiske arenaer. Midlene brukes både til tiltak som er direkte forankret i språkloven, men også til tiltak som handler om motivasjons- og holdningsskapende arbeid. Kommunen har en tredelt fordelingsmodell. Målsettingene med tilskuddet oppfattes som upresise og generelle, hva menes f eks med ”forvaltningen” i

⁴ Intervju med Nesseby kommune

⁵ Intervju med Nesseby kommune

formålet ”fremme to språk i forvaltningen”. Fordelingen mellom kommunene oppleves som urettferdig og begrensende. Kommunen har lite kontakt med Sametinget på dette saksområdet. Ressursbruken til forvaltning av tilskuddet anslås til ca. 1 årsverk.. Kommunen ønsker forutsigbarhet fra Sametinget.

4.2 Tana kommune

Målsettinger, planer og situasjonen for samisk språk

I årsrapportene skriver kommunen at samisk språk er blitt mer synlig i de kommunale tjenestene, men at motivasjonsarbeid fortsatt er viktig; både i den kommunale forvaltning og i befolkningen generelt. En betydelig mengde saksdokumenter oversettes til samisk, i tillegg til at ansatte i administrasjonen også saksbehandler saker på to språk. Rapportene viser til et stort behov for samisktalende med høyere utdanning. Som et bilde på situasjonen behersket vel 50% av de kommunalt ansatte samisk muntlig ”bra” eller ”litt” i 2004. Ca. 40 % behersket samisk skriftlig ”bra” eller ”litt” i det samme året. Inneværende skoleår (2008/09) har 90 av 331 elever i den kommunale grunnskolen valgt samisk som 1. språk, 78 elever har samisk som 2. språk. I skoleåret 2004/05 var det 93 elever som hadde samisk som 1. språk og 65 elever hadde samisk som 2. språk.

Kommunen hadde en vedtatt språkplan for perioden 2005 – 07 der hovedmålet var å ”*skape reell likestilling mellom samisk og norsk ved å øke andelen samisktalende innbyggere*”⁶.

Innbyggerne skal være sikret retten til:

- Å bruke samisk i kontakt med offentlige organer
- At de kan bruke samisk i offentlig sammenheng
- Få opplæring i og på samisk.

I redegjørelsen for hvordan midlene har bidratt til å fremme samisk språk, skriver blant annet kommunen i 2005 og 2006 at det er ”...*vanskelig å måle fremgangen i bruk av samisk språk...*”. For å imøtekomme Sametingets krav til rapportering på dette punktet viser kommunen til skjønnsmessige vurderinger med bakgrunn i de ulike tiltakene, blant annet oppslutning om samiskspråklige tilbud til barn i barnehage og skole, samt endring i antall deltakere på språksenterets kurs. Tana kommune fikk i 2005 kritikk fra Sametingets språkstyre i forbindelse med behandling av kommunens rapport for 2004. Kritikken ble fremsatt som følge av at kommunen de siste tre årene ikke hadde endret sine hovedstrategier for å fremme samisk språk. Sametinget ber kommunen om å forklare sine strategier og hvorfor det er nødvendig å velge samme strategier år etter hverandre. Videre oppfordrer Sametinget Tana kommune i fremtiden til å evaluere gjennomførte tiltak. Det kan nevnes i denne sammenheng at rapporten for 2003 ble godkjent av Sametinget uten merknader.

⁶ Årsrapport Tana kommune 2005

Bruk og erfaring

I perioden 2003 – 2007 har mellom 30% og 50 % av de årlige tildelingene vært fordelt på kommunens virksomheter. Det resterende beløpet har vært disponert av språkavdelingen. Av denne andelen har 20 % gått til Samisk språksenter jfr årsrapporten for 2007. Tana samiske språksenter arbeider med tiltak som styrker samisk språk og kultur. Språksenteret leverer egne rapporter for sine aktiviteter og mottar også direkte støtte fra Sametinget. Kommunen har hatt to faste stillinger som språkkonsulenter. Kommunens helse og sosialsektor har relativt god dekning i forhold til å kunne gi brukerne et samiskspråklig tilbud.

Eksempler på bruksområder:

- Tospråklig sentralbord, kundemottak og hjemmeside
- Lønn språkkonsulenter
- Utarbeiding av informasjonsbrosjyrer
- Språkkurs
- Samisk nettside
- Permisjon med lønn for kommunalt ansatte for å ta samisk utdanning
- Samisk språklig tjeneste fra helse- og pleie-/omsorgs-sektoren
- En rekke kulturelle tiltak, bl a gjennom kulturskolen
- Læremateriell
- Grensesamarbeid med utgangspunkt i samisk språk og kultur
- Renter og avdrag Tana sameskole
- Drift og egenandel samisk barnehage
- IT, tiltak knyttet til samisk tegnsett

Kommunen har i stor grad brukt midlene på tiltak som kommer barn og unge til gode og det er relativt mye fokus i rapportene på skole og barnehage. Rapportene er relativt konkrete (2006-2007) med beskrivelser av gjennomførte tiltakene. Kommunen har fortsatt utfordringer innen sentralbord, kundemottak og betjening av publikum på samisk og rapporten i 2006 melder om store utfordringer i forhold til samisk saksbehandling. I rapporten for 2007 vises det til problemer knyttet til regnskapsrapportering av de tildelte midlene.

Rapportene konkluderer med at midlene har vært med på å fremme samisk språk og kultur, men at kommunen fortsatt vil måtte satse på motivasjonstiltak. Det er gjennomført tiltak i ledelsen (2006/07) for å øke bevisstheten omkring tospråklighet og samelovens språkregler. Man ønsker også en større satsing på kulturtiltak og mer språksamarbeid mellom kommunene.

Kommuneledelsens erfaringer og synspunkter

Kommuneledelsen mener målsettingene med tilskuddet er relativt godt kjent i de kommunale virksomhetene, både i administrasjon og i politisk ledelse. Kommunen er inneforstått med Sametingets målsettinger med tilskuddet og synes det er riktig innretning – det samsvarer med loven. Man uttrykker likevel ønske om at målsettingene også inneholder formuleringer om holdningsskapende arbeid og motivasjon.

Det er stor oppmerksomhet og satsning på tospråklighet i kommunen, blant annet gjennom bygging av en egen sameskole. På en sameskole vil hele skolemiljøet ”gjennomsyres” med samisk språk i alle fag – ikke bare i språkfaget samisk. For Tana kommune uttrykkes det at problemstillingene knyttet til tospråklighet er todelt; språkutvikling og betjening av innbyggerne på samisk.

Kommunen ønsker å øke andelen av befolkningen som snakker samisk. I dag er under 50% av befolkningen i kommunen tospråklige. I denne forbindelse er holdningsskapende arbeid viktig, og det er nødvendig med ekstra innsats for å tilrettelegge for gode holdninger til å lære samisk, jfr tidligere fronter og motstand i både i befolkningen og blant politikere i Tana-samfunnet.

Status i dag tilsier at kommunen ikke oppfyller samelovens språkregler, bare deler av den. Ulike dokumenter, skjema finnes til en viss grad på samisk. Det samme gjelder for betjening av innbyggerne på samisk. Kommuneledelsen understreker at det er viktig å forstå at befolkningen er ute i hele kommunene, på aldershjem, i barnehager, på skoler, hos legen etc. Betjening av kommunens innbyggere omfatter ikke bare rådhuset m/politikere.

Man er i stor grad komfortable med kriteriene slik de foreligger i dag. De må ikke innsnevres men gi rom for lokale prioriteringer. Selve fordelingen oppfattes som en ”kjøttvekt”-tildeling og det er vanskelig å se at den er spesielt målrettet. Det er imidlertid viktig at det er forutsigbarhet i forhold til finansieringsordningen.

Forvaltningen oppfattes som svært byråkratisk og kommunen presenterer et bilde av situasjonen i den forbindelse:

”Bare INTERREG har tilsvarende byråkrati rundt bruk/forvaltning av midlene.”

Kommunen har laget en egen kode i KOSTRA for å kunne rapportere regnskapsmessig på en hensiktsmessig måte, men mener det går med relativt sett for mye ressurser til forvaltning av tilskuddet.

I forhold til Sametingets planer om endringer i tildelingskriteriene sier kommunen at det ville være hensiktsmessig med en grunnfinansiering for å ivareta merkostnadene ved å være tospråklige, samt et tilskudd til å dekke dokumenterbare kostnader. Sametinget bør akseptere at det er en basiskostnad knyttet til tospråklighet. En del av tilskuddet kunne eksempelvis tildeles med utgangspunkt i folketallet. Det bør ikke være nødvendig å rapportere på en slik grunnfinansiering. Denne evalueringen av tospråklighetsmidlene vil etter kommunens oppfatning ikke være et godt nok grunnlag til å vurdere et helt nytt rammeverk for fordeling av tilskuddet. Sametinget har ikke hatt dialog med kommunene i forhold til erfaring med språkreglene. Dette etterlyser kommunen.

Kommuneledelsen kommenterer også kriteriene for 2009 og er av den oppfatning at den type målinger man her legger opp til blir for snever. Sametinget burde i stedet kjøre en brukerundersøkelse i kommunene for å finne ut om kommunen oppfyller sine forpliktelser.. En kvalitativ undersøkelse ville være bedre enn å telle antall henvendelser, f.eks ved å fange opp kvaliteten på samiskkompetansen i den kommunale virksomheten. Samisk er i første

rekke et muntlig språk. Andre indikatorer på bruk av samisk språk i forvaltningen er f. eks at 4 av 9 barnehageavdelinger og 2 av 5 skoler har samisk som hovedspråk. 5 av 5 omsorgsinstitusjoner betjener sine brukere på samisk.

Revisjonsrapporten

Kontrollutvalget i Tana kommune fattet i mars 2008 vedtak om at det skal utføres et forvaltningsrevisjonsprosjekt vedrørende Tana kommunes bruk av språkmidler for 2006 og 2007. Finnmark Kommunerevisjon IKS har gjennomført revisjonen og kom i august 2008 med en revisjonsrapport. Formålet med undersøkelsen var å se om Tana kommunes bruk av tospråklighetstilskuddet er i tråd med tildelingsforutsetninger som er gitt av tildelingskriterier (gitt i tildelingsbrev), planer, lov eller kommunestyrevedtak. I rapporten blir det sagt følgende om tildelingskriterier:

”Det er vanskelig for revisor å mene noe om innholdet i det krav til regnskapsføring som er [Sametingets krav, vår presisering], da Sametinget ikke sier noe om hvilke driftskostnader som kan godkjennes. Eksempelvis er renter og avdrag en del av driftsregnskapet i kommunene. Sametinget har i tildelingsbrev ikke sagt noe om hvilke utgifter som skal inngå i tilsendt regnskap. Det kan imidlertid neppe være en oppfyllelse av regnskapsplikten å regnskapsføre ca 50 % av kostnadene. Revisor har imidlertid sett at Sametinget uten kommentarer har utbetalt tilskuddet for 2007. I Sametingets sitt tildelingsbrev av 2006 sier Sametinget at ”Tospråklighetstilskuddet skal også sikre enkeltpersoners rettigheter i henhold til samelovens språkregler.” Av dette tolker revisor det slik at andre kostnader enn de kostnadene som er knyttet til språkreglene i kapittel 3 i sameloven kan dekkes av tospråklighetsmidlene.”

Revisor kommer med følgende anbefaling:

”Revisor tolker det slik at premissene omkring Sametingets tildeling ikke er klart nok definert. Det er mulig for kommunen å rapportere annerledes enn det som gjøres i dag, men dette må i så fall bestemmes av Sametinget, staten eller kommunen selv. Dette innebærer også at man må bestemme seg for om rapporteringen skal bygge på utgifts- eller kostnadsbegrepet. Hvis man ønsker å snevre inn rapporteringsrutiner eller kriterier for tildelingen, bør Tana kommune vurdere å endre budsjett og regnskapsføring slik at regnskapsføringer og budsjettrutiner er i samsvar med de nye kriteriene. Dette innebærer at kommunen må gjøre en vurdering av hvor stor prosentvise stillingsandeler som går med pga tospråklighet på de enkelte avdelingene og hvor stor del av øvrige kostnader som medgår til dette”.

Oppsummering

Situasjonen for samisk språk er blitt styrket, det samiske er blitt mer synlig. Som i Nesseby er motivasjonsarbeid fortsatt viktig. Kommunen har en todelt målsetting: Man skal kunne betjenes innbyggerne på samisk og man skal drive språkutvikling. Kommunen har et samisk språksenter. Også Tana har en tredelt fordelingsmodell, men den er ikke identisk med

modellen som Nesseby har. Midlene brukes både til tiltak som er direkte forankret i språkloven, men også til tiltak som handler om motivasjons- og holdningsskapende arbeid. Tana kommune mener Sametingets målsetting er for så vidt ok (utgangspunkt i loven), men ønsker også formuleringer om holdningsskapende arbeid og motivasjon. Kommunen mener den bare delvis oppfyller samelovens språkregler, og da vurdert ut fra at man skal betjene befolkningen i hele kommunen. Forvaltningen av ordningen oppleves byråkratisk. Kommunen ønsker forutsigbarhet og det bør være rom for lokale prioriteringer. En endring av kriteriene kan innebære en grunnfinansiering for å ivareta merkostnadene ved tospråklighet, samt et tilskudd til å dekke dokumenterbare kostnader.

4.3 Porsanger kommune

Målsettinger, planer og situasjonen for samisk språk

Rapportene viser at kommunen er inne i en prosess med revitalisering, synliggjøring og alminneliggjøring av samisk. Det konstateres en større forståelse for samisk språk og kultur og økende aksept for det samiske. En betydelig andel av midlene brukes på opplæringstiltak. Det er et ønske om å skape engasjement for samisk både i lokalsamfunnet og i den kommunale administrasjon. Det stilles ikke krav til samiskkompetanse ved rekruttering, men samiskkompetanse blir likevel tema i jobbintervjuet og teller positivt. Deler av midlene fordeles på avdelingene slik at de kan ha ansatte på opplæring og tilrettelegge for å betjene den samiske befolkning. Det samiske vektlegges mer og mer i kulturell sammenheng. I den kommunale forvaltningen er det samisk muntlig kompetanse i alle avdelinger slik at den samiske befolkningen i hovedsak kan betjenes på samisk. Ingen sakspapirer foreligger på samisk, og det samiske skriftspråket står ikke sterkt verken blant ansatte i kommunene eller i befolkningen i Porsanger. Samisk språk- og kultursenter er svært viktig for arbeidet som blir gjort, og det overføres en andel av tospråklighetsmidlene til drift av senteret. Samisk språk- og kultursenter leverer egne rapporter og har egne planer. Kommunen beskrives som en ”randssone-kommune” i samisk sammenheng og kommunen skriver at det vil ta tid å oppnå en samiskspråklig grunnkompetanse blant ansatte og i befolkningen. Inneværende skoleår har 35 av 507 elever i den kommunale grunnskolen valgt samisk som 1. språk og 141 elever har samisk som 2. språk. I skoleåret 2004/05 hadde 28 elever samisk som 1. språk og 49 elever hadde samisk som 2. språk.

Kommunen har vedtatt en samisk språkplan for perioden 2007- 11 som har følgende målsetting:

Befolkningen kan:

- Bruke samisk i kontakt med kommunale organer
- Møte samisk språk i kommunal sammenheng
- Få opplæring i og på samisk

I tilknytning til planen forutsettes det at hver virksomhet utarbeider årlige virksomhetsplaner.

Bruk og erfaring

En god del av midlene brukes til opplæring av ansatte og innbyggere slik at man kan betjene befolkningen på to språk. Utgangspunktet er å legge til rette for bruk av samisk i arbeidssituasjonen.

Eksempler på bruksområder:

- informasjon/annonsering/kunngjøring/skjema, nettside og skilting på samisk
- oversetting og tolking
- samisk språk og kulturoplæring for voksne
- permisjon med lønn for å gå på samiskkurs
- samisktalende fadder på arbeidsplassen
- tilbud i kulturskole og barnehage
- merutgifter i grunnskole som ikke dekkes av andre tilskuddsordninger
- en rekke kulturelle tiltak

Kommunen har ifølge 2006 rapporten et relativt god tilbud i forhold til å kunne betjene befolkningen på samisk, både muntlig og skriftlig. Dette gjelder både på rådhuset, teknisk etat og i helse og sosialsektoren som har ytre virksomheter. Midlene muliggjør ifølge en av rapportene større grad av deltakelse å konferanser/seminarer og arbeidsgrupper der samiske spørsmål er tema. Språkstyrets tilbakemelding på rapporten for 2004 viser at språkstyret er fornøyd med arbeidet oms gjøres, men ber kommunen evaluere alle sine tiltak i fremtiden

Kommuneledelsens erfaringer og synspunkter

Kommunen oppsummerer arbeidet med tospråklighet som berikende, men utfordrende og tidkrevende. Kommunen har også utfordringer i forhold til kvensk språk og arbeider for å fremme det trespråklige og trekulturelle Porsanger og ledelsen er tydelig på at det er behov for en større satsning enn i dag. Det samiske hverdagspråket er ikke etablert, og for kommunen er det viktig også å drive holdningsskapende arbeid og informasjon. I kommuneforvaltningen er tospråklighetstilbudet mangelfullt. Det er en oppfatning om at samelovens språkregler er kjent i organisasjonen. Kommuneforvaltningen prøver i størst mulig grad å etterkomme at henvendelser på samisk besvares på samisk. Mener at man oppfyller samelovens språkregler i forhold til å betjene muntlig henvendelser, men ikke skriftlig. For eksempel er ulike blanketter stort sett på norsk, dog finnes noen også på samisk. Ingen politiske sakspapirer utarbeides på samisk og møtene tolkes ikke.

Kommuneledelsen sier den har etterlyst diskusjon om kriterier for tospråklighetsmidlene. Kriteriene kan virke begrensende, kommunen vet selv best hvordan midlene kan utnyttes for å få best effekt. De lokale målsettingene for samisk er nedfelt i språkplanen som er politisk behandlet i kommunestyret.

De formelle kravene til tospråklighetstilskuddet fremstår som rigide og detaljerte og følgelig ressurskrevende, men det er vanskelig å kvantifisere ressursbruken. Kommunen bruker mer ressurser på å forvalte disse midlene enn på andre øremerkede midler.

Kommunen har ingen kommunikasjonsrutiner med ST utover de ordinære rapporteringsrutinene. Siden 2000 har det bare vært to møter med Sametinget om

tospråklighetsmidlene. Opplever at man ofte må forholde seg til nye folk i Sametinget sin administrasjon. Det er slitsomt.

Kommuneledelsen mener fordelingen av midlene burde vært annerledes og mener det er viktig å jobbe i ”utkantene” for å få opp andelen samisktalende generelt i befolkningen. Skal man nå målsettingene om å styrke språket, så må man gjøre befolkningen i stand til å henvende seg på samisk. Et alternativ til dagens ordning er at tospråklighetsmidlene gis som en del av rammetilskuddet. Dette fordrer at staten erkjenner at det er mer ressurskrevende å drive en tospråklig kommune enn en en-språklig. Det vil likevel, i en slik modell, være ønskelig å ha Sametinget som samarbeidspartner i arbeidet med tospråklighet.

Kommunen har større utgifter enn det som stilles til rådighet fra Sametinget. Uten tospråklighetsmidlene ville det vært umulig for kommunen å arbeide for styrking av samisk språk og kultur. Uten tospråklighetsmidlene ville heller ikke kommunen utarbeidet en egen plan for arbeidet med samisk språk.

Oppsummering

I Porsanger er revitalisering, synliggjøring og alminneliggjøring av det samiske vesentlig. I det arbeidet er språk- og kultursenteret viktig. Som i Tana og Nesseby brukes midlene både til tiltak som er direkte forankret i språkloven, men også til tiltak som handler om motivasjons- og holdningsskapende arbeid. Kommunen mener at de delvis etterkommer samelovens språkregler. Kriteriene oppleves som begrensende, det bør også være rom for lokale målsettinger. De formelle krav til tilskuddet oppleves som rigide og detaljerte og dermed også ressurskrevende. Fordelingen mellom kommunene burde vært annerledes, et alternativ kan være at midlene gis som en del av rammetilskuddet.

4.4 Karasjok kommune

Målsettinger, planer og situasjonen for samisk språk

Årsrapportene stadfester at samisk språk har høy status i kommunen, og det er naturlig å bruke samisk i all kommunal tjeneste. Personalet i barnehage og grunnskole er svært bevisst sitt ansvar i forhold til fremming av det samiske. Samisk er majoritetsspråket i kommunen og samisk språkkunnskap anses som en nødvendig og viktig kvalifikasjon i tilsettingsprosesser. Kommunen har en bevisst satsing på tospråklighet, og ca. 80 % av kommunalt ansatte behersker både samisk og norsk muntlig. De fleste er imidlertid ikke så stødige at de behersker samisk skriftlig. Språkkonsulentene brukes til å oversette svar på henvendelser eller andre dokumenter. I politiske dokumenter er sakens overskrift og forslag til vedtak på to språk. De fleste planer og øvrige vedlegg som behandles politisk foreligger på begge språk. Rapportene stadfester at det er fortsatt nødvendig med motivasjonsarbeid, og fortsatt viktig med fokus på holdninger. Inneværende skoleår har 333 av 415 elever i den kommunale grunnskolen valgt samisk som 1. språk, 81 elever har samisk som 2. språk. I skoleåret 2004/05 hadde 340 elever samisk som 1. språk og 91 elever hadde samisk som 2. språk.

Kommunen har vedtatt en tospråklighetsplan for perioden 2006 – 09. Planen har som utgangspunkt at samisk og norsk skal være to likestilte språk. De ett-språklige norske skal bli muntlig tospråklige. Videre understreker planen viktigheten av å synliggjøre samisk språk og kultur. Det ble også i 1997 utarbeidet en strategiplan for gjennomføring av tospråklighet i Karasjok kommune

Bruk og erfaring

Kommunen anslår at merutgiftene knyttet til det å være tospråklig utgjør 30% av de totale lønnskostnader med unntak av skoler og barnehager. I tillegg anslås merutgifter til kontorhold/kunngjøringer m.m til 20% av totalkostnader for denne type utgifter. Kommunen understreker at dette er tidligere anerkjent av både Kommunaldepartementet og distriktsrevisjonene. En del av midlene går til å dekke ca. 30 % av lønnsutgiftene til ulike administrative stillinger i kommunen. Dette anses som å være merutgifter knyttet til tospråklighet.

Eksempler på bruksområder:

- lønn språkkonsulent
- opplæring kommunalt ansatte (spesielt samisk skriftlig)
- oversetting/tolking
- kunngjøringer/hjemmeside/skilting
- kurs i kulturforståelse
- motivasjonsseminar
- permisjon med lønn for kommunalt ansatte for å ta samisk-kurs
- tilbud om samisk opplæring på grunnskolenivå for alle kommunens innbyggere
- en rekke identitetsskapende aktiviteter, spesielt innenfor kultur

Språkstyret understreker i sin tilbakemelding på rapporten for 2004 at tospråklighetsmidler ikke skal brukes til tiltak som ikke fremmer samisk språk. Språkstyret sier også at det ikke klart fremkommer om tiltak som er gjennomført innen skolen er finansiert med tospråklighetsmidler eller ikke. Videre ber språkstyret skolen om å redegjøre for språkets status i andre deler av virksomheten enn sentraladministrasjonen og skolen, samt at kommunen evaluerer sine tiltak slik at en ser hvilke som lykkes og hvilke som ikke gjør det.

Kommuneledelsens erfaringer og synspunkter

Kommuneledelsen opplever det tildels krevende å jobbe med tospråklighet, spesielt er det økonomiske utfordringer knyttet til dette da midlene ikke strekker til. Eksempelvis er ikke tilbudet innen PP-tjenesten godt nok tilpasset samisk språk, og utviklingstiltak er derfor nødvendig. Kommunen sier at den ønsker å bevare, utvikle og styrke det samiske språket og at tospråklighetsmidlene har vært veldig viktige i så måte. Det ville ikke vært mulig å gi det samme tilbudet uten disse midlene.

Tospråklighet er helt naturlig i Karasjok kommune og for mange er samisk morsmålet. Kommunen er et ”lokomotiv” i forhold til bruken av samisk språk. Det er i dag utfordringer i

forhold til krav fra Sametinget når det gjelder bruken av midlene. Det er ikke tilstrekkelig ressurser til å drive saksbehandling på to språk, men alle overskrifter og forslag til vedtak skal være på begge språk. Ved ansettelser er samisk en viktig kvalifikasjon – av og til et krav.

Kommuneledelsen mener målsettingene til Sametinget når det gjelder tospråklighetsmidlene er OK, og det er ikke ønskelig med mer detaljerte målsettinger. Kommunen har en egen språkplan og samiskperspektivet er integrert i det ordinære planverket, altså virksomhetsplanene. I forhold til å nå egne målsettinger opplever kommunen at det er lite ressurser til å styrke og utvikle språket.

Ressursbruken knyttet til forvaltning av tilskuddet oppleves som akseptabel. I forbindelse med at kommunen rapporterer inn at 30% av totale lønnskostnadene er merkostnader knyttet til tospråklighet, har man oppfattet at Sametinget synes dette er ”greit nok”. Tospråklighet innebærer mye ”dobbeljobbning”. For Karasjok kommune er det ordinært å forholde seg til to språk. Hele kommunen er i praksis et ”språksenter”, men kommuneledelsen tror at etablering av et språksenter ville hindret at en nærmest mistenkeliggjøres i forhold til kommunens bruk av midlene. Kommuneledelsen utdyper:

”Karasjok kommune ønsker ikke å ”samle” språket i et senter, det skal være levende og gjennomsyre organisasjonen.”

Kommunen opplever rapporteringene som OK, men et eget regnskap vil bli svært ressurskrevende. Rapportene settes sammen av avdelingsvise innspill. Kommunikasjonen med Sametinget er etter kommunens oppfatning svært mangelfull. Organisasjonssjefen har i sine tre år i stillingen bare hatt et møte med Sametinget, det var høsten 2008. Kommunen ønsker mer dialog og oppfølging fra Sametinget, minst et møte pr. år.

Kommuneledelsen mener at tospråklighetsmidlene bør inngå som en del av rammetilskuddet. Det er nødvendig med en økonomisk ramme knyttet til tospråklighet i tillegg til søkebaserte prosjektmidler til styrking og utvikling av språket. Det må tas hensyn til at språkets status er ulik i kommunene.

Det viktige i arbeidet med tospråklighet er at rammene er forutsigbare – man må vite hva man får samt hvilke prinsipper som gjelder for tildelingen/fordelingen

Oppsummering

Samisk, særlig muntlig er godt forankret både generelt i kommunen og i den kommunale forvaltning. Kommunen har ikke etablert språksenter, hele kommunen er på en måte et språksenter. En del av midlene brukes til å dekke administrative merutgifter (lønn) på grunn av tospråklighet. Midlene brukes også til motivasjons- og identitetsskapende tiltak.

Kommunen ønsker ikke en mer detaljert målsetting fra Sametinget.. Ressursbruken til forvaltning av tilskuddet er akseptabel. Dialogen med Sametinget oppleves som mangelfull. Det er nødvendig med forutsigbarhet for tildelingen. Et alternativ er at midlene går inn i rammetilskuddet og merkes ”tospråklighetsmidler”.

4.5 Kautokeino kommune

Målsettinger, planer og situasjonen for samisk språk

Årsrapportene fra Kautokeino kommune bekrefter at de fleste av kommunens innbyggere er samisktalende og det samiske språket står sterkt muntlig. Kommunen ønsker ytterligere å bedre språkets stilling ved å få til en helhetlig tospråkighet. Etatene har formell kompetanse i samisk, men bruker sjelden samisk skriftlig grunnet manglende terminologi. Kommunen har videre konstatert en del datatekniske hindringer og manglende menneskelige ressurser når det gjelder bruken av samisk. Kautokeino kommune fikk i forbindelse med språkstyrets behandling av rapporten for 2004, kritikk for å ha sendt inn den samme rapporten som året før, justert for noen mindre endringer. Sametingets stiller derfor spørsmål ved om ikke situasjonen for samisk språk er endret og hvorfor man velger de samme tiltakene dersom ikke situasjonen er endret fra foregående år.

Inneværende skoleår har 364 av 383 elever i den kommunale grunnskolen valgt samisk som 1. språk, 19 elever har samisk som 2. språk. I skoleåret 2004/05 hadde 390 elever samisk som 1. språk og 23 elever hadde samisk som 2. språk.

I rapporten ved periodenes begynnelse stadfestes målsettingene som følger:

Hovedmål:

Samisk skal og i fremtiden være et levende språk som skal brukes i alle kommunale sammenhenger, det skal skrives, høres og være synlig i kommunens administrasjon.

Mål:

- Ved henvendelser svare på samisk både skriftlig og muntlig
- Samisk og norsk skal være likeverdige og være kommunikasjonsspråk
- I saksbehandling og på møter skal det være mulig å brukes samisk
- Samisk skal høres, skrives og synliggjøres mer i kommunal virksomhet
- Saksdokumenter som kommunen selv skriver, skal være både på samisk og norsk
- I etatene formell kompetanse til å behandle saker på samisk, både muntlig og skriftlig
- Bruke samisk mer skriftlig, slik at økningen blir 40 % fra neste planperiode

Planen sier:

- All informasjon som etatene selv produserer skal være på samisk og norsk
- All annonsering skal være tospråklig
- All skilting skal være tospråklig

Kommunen har vedtatt en språkplan for perioden 2007- 2008. Planen er på administrativt nivå og beskriver hvordan kommunen arbeider med tospråkighet i kommunen.

Bruk og erfaring

Kommunen beregner merutgifter som følge av tospråkighet til 20% av lønnsutgiftene til administrative stillinger i kommunen.

De fleste dokumenter i kommunen oversettes til samisk og dette gjøres for det aller meste av språkkontoret, ikke av saksbehandlerne.

Eksempler på bruksområder:

- lønn språkkonsulent
- drift språkavdeling
- annonsering
- -informasjon
- språkutvalgets aktiviteter
- synliggjøring av samisk, gjennom f eks skilting, annonsering, veiledning, nettsteder, utvikling av terminologi og ordlister
- styrket grunnleggende strukturer, f eks datasystemet

Kommunene uttrykker i en av rapportene at man er avhengig av at det gjøres større innsats fra sentralt hold, blant annet gjennom utvikling av terminologi og datasystem.

Kommuneledelsens erfaringer og synspunkter

Kommuneledelsen sier de har ambisjon om å lage en overordnet språkplan, men at denne ikke foreligger ennå. Kommunen har en målsetting om 40% saksutredning på samisk, og lokale språklige målsettinger er en del av det ordinære planverket, budsjett og handlingsprogram. Sametingets målsettinger for bruk av tilskuddet er OK og målsettingene i samelovens språkregler er kjent – i alle fall på ledernivået. Det vil oppleves som en vesentlig hindring i arbeidet med tospråklighet dersom tilskuddet ikke skulle kunne brukes til drift og det er derfor viktig at Kautokeino får aksept for at merutgifter som følge av tospråklighet tilsvarende 20% av administrasjonens lønnskostnader dekkes over tospråklighetstilskuddet. Tilskuddet bidrar til at kommunen kan oppfylle samelovens språkregler, men kommunens erfaring er at tospråklighet er ressurskrevende.

Kommunen har et språkkontor som i utgangspunktet skal håndtere tospråklighetsmidlene. Det er uaktuelt å bruke midler på et eget språksenter, man anser hele den kommunale forvaltningen som et språksenter i Kautokeino. Ledelsen uttrykker at man kan ikke tilnærme seg dette som et prosjekt, tospråklighet medfører løpende kostnader som er integrert i drifta av kommunen. Ledelsen uttaler:

”Samisk er ikke et ”prosjekt” i en samisk kommune – det er ordinær drift.”

I forhold til rapportering og regnskap sier kommunen at tidligere ble det brukt mye ressurser på dette. Anslår ressursbruken knyttet til forvaltning av tilskuddet til 50% stilling. Kommunen mener at det må lages en fast mal for rapportering, men opplever at de hittil har hatt tilstrekkelig frihet i forhold til bruk av midlene, og har vært mest opptatt av at størrelsen på tilskuddet ikke blir redusert.

Kommunen har hatt møter med Sametinget om tospråklighetsmidlene men ikke rutinemessig. Det gis ikke tilbakemelding på rapporteringene og det oppleves som generelt lite kommunikasjon vedrørende midlene. Kommunen ønsker et ”årshjul” i forhold til kontakten med Sametinget.

I fremtidige målinger vedrørende effektene er Kautokeino kommune opptatt av at man foretar kvalitative målinger av effektene av tospråklighet, ikke bare en kvantitativ.

Kommuneledelsen sier det vil være vanskelig å lage en ordning som er lik i alle kommunene. Kriteriene for tildeling bør være forskjellig mellom kommunene fordi språkets status er ulik og man har ulike utfordringer. Eksempelvis kunne man hatt et eget tilskudd for Karasjok og Kautokeino som er i en særstilling ift samisk språk.

Oppsummering

Samisk står meget sterkt i kommunen, spesielt muntlig samisk.. Kommunen ønsker en helhetlig tospråklighet. Tospråklighet i Kautokeino kan ikke defineres som et prosjekt, det er en integrert del av driften. Kautokeino har ikke språksenter, hele kommunen er et språksenter. En del av midlene brukes til å dekke administrative merutgifter (lønn) på grunn av tospråklighet. Det brukes relativt lite midler til motivasjons-og identitetsskapende tiltak. Kommunen ønsker en bedre struktur på dialogen med Sametinget. Kriteriene for tildeling bør være forskjellig mellom kommunene fordi språkets status er forskjellig og man har ulike utfordringer.

4.6 Kåfjord kommune

Målsettinger, planer og situasjonen for samisk språk

I rapportene fra Kåfjord kommune står det at det har skjedd store endringer i befolkningen siden 1992 når det gjelder forholdet til samisk, spesielt når det gjelder holdninger, språklig bevissthet og det å lære seg samisk språk. Samisk synliggjøres og alminneliggjøres mer, spesielt i barnehage og skole der man har en mye større bevissthet om betydningen av samisk språk og kultur enn det man hadde tidligere. Det har vært en allmenn samisk kulturell gjenreisning, ikke minst har kulturskolen bidratt til det. Samisk språk og kultur vitaliseres. Videre har det vært en markant økning av kommunalt ansatte som snakker samisk. Samisk språksenter er en meget sentral aktør i arbeidet som blir gjort og omtales som språkarbeidets "ryggrad". Språksenteret sender inn egen årsmelding til Sametinget og har egne virksomhetsplaner. Inneværende skoleår har 8 av 263 elever i den kommunale grunnskolen valgt samisk som 1. språk, 66 elever har samisk som 2. språk. I skoleåret 2004/05 hadde 7 elever samisk som 1. språk og 63 elever hadde samisk som 2. språk.

Utgangspunktet for kommunens arbeid er et helhetlig og langsiktig perspektiv, og det utarbeides årlige konkrete handlingsprogram. Intensjonen er å integrere samisk språk og kultur i all kommunal virksomhet. Det er fortsatt viktig å ha fokus på verdier, og kommunen ønsker å ha flere samiske arenaer der man har konkrete prosjekter som synliggjør samisk språk og kultur. I tilbakemeldingene fra Sametingets språkstyre for årene 2004 og 2005 får kommunen skryt for rapporteringen og for de gjennomførte tiltakene.

Bruk og erfaring

Midlene er brukt både til rene språktiltak og til tiltak som bidrar til å fremme forståelsen for den lokale samiske kulturen.

Eksempler på bruksområder:

- Lønn språkkonsulent
- Driftsmidler til språksenteret
- Tospråklig markedsføring (f eks skilting, annonsering, hjemmeside)
- Oversetting, kunngjøringer
- Kurs ansatte
- Permisjon med lønn for å delta på samisk kurs
- Hospitering
- Etablering av samisk snakkegruppe
- Språkressurs til barnehagen
- Utvikling av læremidler
- Språkmotiveringsstipend til ungdom
- Språkstipend til befolkning for øvrig
- Gratis abonnement samiske aviser
- Stedsnavnprosjekt
- En rekke kulturtiltak, herunder Riddu Riddu-festivalen

Kommunen understreker at den har et bredt nedslagsfelt for bruken av midlene slik at samisk synliggjøres i hverdagen. Tospråklighetsmidlene er absolutt nødvendig for å få dette til da det er utfordringer i forhold til bruk av samisk språk i hverdagen. Kommunen skriver blant annet i 2006-rapporten at den har en pragmatisk holdning til vitalisering av samisk språk og har støttet et bredt spekter av tiltak. Kommunen har hatt aktiviteter både i Storfjord og Lyngen kommuner, og kommunen har gitt et mobilt bibliotektilbud til Nordreisa og Lyngen kommuner med sin samiske bokbuss. Det er utarbeidet egne retningslinjer for språkmotiveringsstipend til elever i den videregående skole, samt kursstøtte i samisk språk til foreldre/foresatte med barn som har samisk i barnehage og i grunnskole.

Kommuneledelsens erfaringer og synspunkter

Kommuneledelsen opplever det positivt å være tospråklig, spesielt innenfor skoleverket. Tospråklighetsmidlene bidrar til styrking, revitalisering av språket. Kommunen har også finskspråklige.

Holdningene har bedret seg, og turbulensen man hadde for noen år siden har roet seg. Det var imidlertid en nødvendig prosess, og man er nå mer bevisst på egen fortid og mer fortrolig med egen historie og bakgrunn. Kommunen er i en situasjon der man over lengre tid har mistet språkbrukere med samisk som 1.språk, og rekrutteringen av unge samiskspråklige veier ikke opp det man ”taper”. I tillegg sliter kommunen med manglende samiskspråklige arenaer utenom barnehage og skole. Samtidig ser man at interessen for å lære samisk har vokst. Det er imidlertid behov for mer levendegjøring og synliggjøring av språket.

Kommunen har planverk for tospråklighetsarbeidet og i planprosessen hentes innspill fra avdelingene og sys sammen av språkkonsulenten før den sendes videre til politisk behandling. Kommunen opplever at man har rom i forhold til bruk av midlene, men at man ennå ikke er gode nok i forhold til bruk av språket i for eksempel kommuneadministrasjon og sentralbord.

Reglene i språkloven er kjent, men bevisstheten omkring disse er ikke god nok i kommuneforvaltningen, og man tilrettelegger ikke godt nok for samisk som likeverdig språk. Man har et vedtak på at ett kommunestyremøte i løpet av året skal tolkes, men samisk brukes for øvrig verken i møter eller møtepapirer.

Uten tospråklighetsmidlene ville ikke kommunen vært i stand til å ta merkostnadene. Beløpet burde etter kommunens oppfatning vært større da det ikke dekker de reelle kostnadene. Å betjene befolkningen på samisk er en OK målsetting, men kommunen må tilrettelegge for det gjennom holdningsskapende arbeid. Etter egen oppfatning oppfyller ikke kommunen samelovens krav til tospråklighet. Innbyggerne får ikke det tilbudet de har krav på og dette gjelder både kommuneadministrasjonen (rådhuset), men også innenfor PRO/lege.

I forhold til bruk av midlene har kommunen besluttet politisk at kr. 400.000,- skal gå til administrasjon, resten skal gå til spesielle tiltak. Kommunen mener at skal man få i gang vitalisering av språket, må man se på aktuelle tiltak som vil kunne styrke språket..

Kommunen har fått ros fra Sametinget for rapportering på midlene, men som oftest ingen tilbakemelding på innsendte rapporter. Dette er et savn og man vil gjerne ha mer kommunikasjon med Sametinget. Det antas at forvaltning av tilskuddet opptar ca 30% stilling. Kommunen har gode rutiner og fører eget regnskap og har ikke noe imot krav til å avgi regnskap.

Fordelingen av midlene føles ikke rettferdig fordi det tas ikke hensyn til ulike utfordringer. Dagens fordelingsprinsipper bidrar ikke til å styrke de svake områdene, og Kåfjord er en ”samisk randkommune”. En andel av tilskuddet kunne for eksempel vært en språkutviklingsdel. Sametinget må respektere at det er forskjeller mellom kommunene i forhold til språkarbeidet og språkstatus. Det må tenkes helhetlig i forhold til det samiske samfunn.

Oppsummering

Vitalisering og synliggjøring av samisk språk og kultur er vesentlig. Samisk språksenter har en viktig funksjon. Som i øvrige randkommuner brukes midlene til tiltak som er direkte forankret i språkloven, men også til tiltak som handler om motivasjons- og holdningsskapende arbeid, både i forhold til språk og kultur.

Kommunen har fortsatt en vei å gå i forhold til å oppfylle samelovens språkregler, Man mener at Sametinget gjennom tildelingene ikke tar nok hensynt til at utfordringene i Kåfjord er annerledes enn i andre kommuner. Fordelingen føles ikke rettferdig det burde være en andel som er en språkutviklingsdel.

Det brukes ca. 30 % av et årsverk til forvaltning av tilskuddet. Kommunen ønsker en bedre dialog med Sametinget.

4.7 Tysfjord kommune

Målsettinger, planer og situasjonen for samisk språk

Tysfjord kommune ble en del av det samiske forvaltningsområdet fra og med 2006. Kommunen er den eneste av kommunen i forvaltningsområdet som har et lulesamisk grunnlag. Årsrapportene fra kommunen understreker at arbeidet som gjøres i Tysfjord av den grunn har også et nasjonalt utgangspunkt. På kommunenivå er det i hovedsak i Tysfjord at det nasjonale ansvar for det lulesamiske språket blir praktisk ivaretatt. Særlig i 2006, men også i 2007, har derfor arbeidet gått med til igangsetting. I den kommunale forvaltning har man etablert en arbeidsgruppe for samisk språk, og man har kartlagt behov for samisk språkkompetanse i helse- og omsorgssektoren. Inneværende skoleår har 26 av 231 elever i den kommunale grunnskolen valgt samisk som 1. språk, 34 elever har samisk som 2. språk. Tysfjord: I skoleåret 2004/05 hadde 33 elever samisk som 1. språk og 16 elever hadde samisk som 2. språk.

Det utarbeides en årlig plan for samisk språk i kommunen, og man har satt i gang arbeidet med å utarbeide en egen plan for forvaltning av samisk språk. De årlige handlingsplanene er på tiltaksnivå og med budsjettert kostnad.

Bruk og erfaring

- lønn
- annonsering
- oversetting
- tolking
- informasjonsarbeid, kunngjøringer
- driftsutgifter
- skilting
- samiske kulturtiltak
- prosjektmedarbeider i helse- og omsorgssektoren
- samiske tiltak i oppvekstsektoren
- konsulenttenester

Kommunen har blant annet hatt et prosjekt kalt ”levende ordbok” som har vært viktig etter kommunens oppfatning i revitaliseringsøyemed.

Kommuneledelsens erfaringer og synspunkter

Arbeidet med tospråklighet i Tysfjord kommune var, i den første perioden etter at kommunen ble med i det samiske språkforvaltningsområdet, konfliktfylt. Det var et lite mindretall blant politikerne som opprinnelig ønsket at kommunen skulle bli med og det tok tid før man fikk en generell aksept i kommunen for dette valget. Det ble i den første perioden prioritert å få på plass noen ”symboler” for den samiske tilhørigheten, blant annet gjennom skilting på samisk

– samisk skilt øverst, så det norske under. Det var også utfordringer i forhold til ansettelse av språkmedarbeidere. Etter hvert har man imidlertid funnet en modell for organisering av språkarbeidet som for Tysfjord kommune fungerer godt. Språkarbeidet er desentralisert og man har dermed også desentralisert ansvaret. Det er dermed kommunens ulike virksomheter som har et ansvar for at kommunen oppfyller sine forpliktelser i forhold til samelovens språkregler.

I forhold til organiseringen av språkarbeidet i andre kommuner sier ledelsen i Tysfjord:

”De andre tospråklighetskommunene bruker språkkonsulentene som alibi for tospråklighetsarbeidet”.

Kommunens ledelse mener samelovens språkregler er relativt godt kjent i kommunen, både politisk og administrativt. Kommunen gjennomførte en grundig planprosess i forbindelse med språkplanen, noe som har vært et viktig bidrag til positive holdninger omkring samisk, og et blomstrende aktivitetsnivå. Det har vært og er en utfordring at Sametinget ikke har spesifikke målsettinger i forhold til lulesamisk språk knyttet til tospråklighetsmidlene. Kommunen uttaler:

”Det lulesamiske språket står i fare for å dø ut – muligheten til å gjøre noe med det er nå! Vår plan er en nasjonal plan for det lulesamiske språket – vi har ansvaret”.

Kommunen mener Sametinget må være tydeligere i forhold til hva midlene kan brukes til og det er ønskelig at man får rammekriterier for bruk. Kommunens kontroll med bruk av midlene følger de ordinære rutiner for rapportering og regnskap/revisjon som gjelder i kommunen.

Kommunen etterlyser mer dialog med Sametinget, både i forhold til hvordan midlene brukes, gjeldende planer men også i forhold til oppfølging av rapporteringen. Man har hatt lite samarbeid med Nordland fylkeskommune til tross for at Tysfjord kommune er den eneste kommunen innenfor forvaltningsområdet for samisk språk i Nordland.

Kommuneledelsen anslår at det brukes 25 % stillingsressurs til forvaltning av tilskuddet.

Kommuneledelsen mener tospråklighetstilskuddet kunne vært et rammetilskudd og at kriteriene for fordeling ikke ensidig bør vektlegge elevtallet i skolen, men være mer nyansert.. Sametinget bør etter kommunens oppfatning kjøre en prosess med kommunene i forhold til hvilke kriterier som skal legges til grunn (fordelingsnøkkel). Målsettinger bør differensieres i forhold til kommunenes ulike status med hensyn til språkets stilling. Lulesamisk språk må ivaretas spesielt.

Oppsummering

Kommunen er den eneste lulesamiske kommunen i forvaltningsområdet, kommunen opplever derfor at de har et nasjonalt ansvar for at lulesamisk skal utvikles og leve videre. Kommunen har vært med i forvaltningsområdet i de 2 siste av de 5 årene som ligger til grunn for evalueringen. Mye av midlene har derfor vært brukt til oppstartarbeid. Videre er midlene brukt til språktiltak, men også til kulturtiltak (identitetsskapende). Tysfjord har en desentralisert modell for organisering av tospråklighetsarbeidet, arbeidet er desentralisert og

dermed er også ansvaret desentralisert. Kommunen ønsker tydelighet fra Sametinget for bruken av midlene, og man savner en bedre dialog med Sametinget. Det er også ønskelig med en bedre dialog med Nordland fylkeskommune.. Til forvaltning av tilskuddet brukes ca. 25 % av et årsverk. Målsettingen for tilskuddet må differensieres i forhold til språkets status, og lulesamisk må ivaretas spesielt.

4.8 Finnmark fylkeskommune

Målsettinger, planer og situasjonen for samisk språk

Årsrapportene fra Finnmark fylkeskommune vitner om en positiv holdning til og økende interesse for samisk språk og kultur i fylkeskommunen som organisasjon. Flere og flere får kjennskap til samisk språk og kultur i ulike sammenhenger. I sentraladministrasjonen har man flere ansatte som behersker samisk muntlig. Skriftlige henvendelser på samisk besvares på samisk, men til dette brukes til en viss grad konsulenter (SEG). I tannhelsetjenesten i Indre-Finnmark har man samisktalende ansatte. Generelt er mange positive til å bruke samisk, men interessen for å lære har vært til dels laber. Enkelte år er det derfor få språkopplæringstiltak. Dette har bedret seg mot slutten av perioden, men rapportene viser at det blant annet er gitt midler til fylkeskommunale virksomheter som blant annet er benyttet til kjøp av kunst, flagg, PC og feiring av 6. februar etc. Fylkeskommunen fikk i 2005 og 2006 kritikk fra Sametingets språkstyre for måten midlene ble brukt i forbindelse med rapporteringen for 2004 og 2005. Bakgrunnen er at det er brukt av tospråklighetsmidlene på tiltak som ikke direkte kan anses å fremme samisk språk. Fylkeskommunen ansatte i 2006 en språkkonsulent.

Det ble utarbeidet en strategiplan for 2007 knyttet til språkmidlene fra Sametinget, og det er vedtatt en handlingsplan for utvikling av samisk kompetanse i fylkeskommunen for perioden 2007 – 2010 der hovedmålet er å gjøre fylkeskommunen bedre i stand til å oppfylle samelovens språkregler gjennom å øke de ansattes kunnskaper og bidra til utvikling av samisk språk, kultur og samfunnsliv. Fylkeskommunen hadde inntil denne planen en *”Handlingsplan for utvikling av samiskkompetansen i Finnmark fylkeskommune 2001-2005”*. Finnmark fylkeskommune har også en egen språkutviklingsplan som rulleres hvert år.

Bruk og erfaring

Midlene har vært brukt både til rene fylkeskommunale tiltak, men også til tiltak utenfor den fylkeskommunale virksomheten. Dette er tiltak som fremmer samisk språk og kultur.

Eksempler på bruksområder:

- lønn språkkonsulent
- skilt, annonsering og annen profilering
- oversetting/tolking
- språkopplæring for ansatte
- elevutveksling
- utdanningsstipend
- tilskudd til en rekke kulturarrangementer, utgivelser osv.

Ifølge de innleverte rapportene hevder Finnmark fylkeskommune at samelovens språkregler oppfylles når det gjelder både muntlige og skriftlige henvendelser, kunngjøringer og informasjon. Etter fylkeskommunens oppfatning er like viktig som språktiltak, tiltak som fremmer forståelse av samisk kultur og samfunnskunnskap. Fylkeskommunen opplever det vanskelig å definere hva som er språktiltak, og hva som er kultur-/motivasjonstiltak.

Erfaringer og synspunkter fra fylkeskommunens administrasjon

Fra administrasjonens ståsted er det viktig at begge språk er synlige. Det er fortsatt utfordringer i forhold til informasjon på samisk siden medieavdelingen ikke har samisk kompetanse. Språkkonsulenten arbeider med samisk i fylkesadministrasjonen, men det er lite koordinering med de ytre virksomhetene og man vet ikke hvordan henvendelser på samisk til de andre virksomhetene håndteres. Det er imidlertid noe samarbeid med samisklærerne på de videregående skolene og også med tannhelseklinikkene og fylkesbiblioteket. Blant annet samarbeides det med tannhelseklinikken i Karasjok om utarbeidelse av en frasehåndbok. Administrasjonen tror ikke alle ansatte i fylkeskommunen er inneforstått med tospråklighetskravene eller målsettingene i samelovens språkregler, det er en modningsprosess. Tospråklighet er ikke noe daglig tema i toppledersamlingene i fylkeskommunen, men det ligger i planverket, og språkarbeidet er også en del av samarbeidsavtalen med Sametinget.

Tospråklighetsmidlene er avgjørende for arbeidet med tospråklighet, og det er viktig for fylkeskommunen at den får anledning til å delta i dette arbeidet.

Lokale målsettinger og utfordringer innenfor samisk er nedfelt i samisk språkplan og vedtatt i fylkestinget. I og med at Sametinget krever budsjett for bruk av midlene betyr dette at avdelingene må komme med konkrete forslag til tiltak. Det oppleves som en hindring i språkarbeidet at samisk språk mangler forankring i virksomhetsplanene til de enkelte avdelingene og virksomhetene. Det ligger en utfordring i de ansattes holdninger og interesse for å fremme samisk. Dette oppleves imidlertid ikke som om at det er negative holdninger til samisk, tvert imot opplever man positive holdninger til det samiske i avdelingene og virksomhetene.

Fylkeskommunen mener at man oppfylder Sametingets krav til tilskuddet og dermed også samelovens språkregler, om enn ikke 100%.

Rapporteringskravene er tilfredsstillende for fylkeskommunen. Man får tilbakemeldinger, oppfølging og er godt fornøyd med samarbeidet. Sametingets plenum behandler årlig den generelle samarbeidsavtalen med Finnmark fylkeskommune.

Fylkeskommunen etterlyser mer informasjon vedrørende kriterier for bruk av midlene. I fordelingen av tilskuddet mener fylkeskommunen det bør tas hensyn til utbredelsen av nordsamisk, østsamisk, antall videregående skoler, antall tannhelseklinikker og at man i Finnmark har flere samiske brukere som vil kunne benytte seg av samiske tjenester. Utfra dette mener administrasjonen i Finnmark fylkeskommune at man burde få tildelt en større andel av tilskuddet.

Fylkeskommunen mener totalrammen bør økes dersom man skal kunne oppfylle de overordnede målsettingene med midlene. I så fall mener man også at Finnmark fylkeskommune bør tilføres mer ressurser. Da kunne flere planer oversettes til samisk, mer informasjon publiseres på samisk, flere søknadsskjema oversettes til samisk og mer informasjon kunne gis om tospråklighetskravene til virksomhetene.

Oppsummering

En økende positiv holdning til samisk språk og kultur i fylkeskommunen, men liten interesse for å lære. Tospråklighet er forankret i planverket. Samelovens språkregler er ikke godt kjent i organisasjonen. Midlene er delvis brukt til tiltak relatert til språkloven, men også til mange kulturelle tiltak. Fylkeskommunen mener de oppfyller språkreglene. Man ønsker mer informasjon om kriteriene for bruk av midlene. Tildeling bør skje på grunnlag av budsjett/plan. Finnmark bør få en større andel grunnet mange flere samiske brukere enn de øvrige fylkene.

4.9 Troms fylkeskommune

Målsettinger, planer og situasjonen for samisk språk

I årsrapportene gir fylkeskommuner uttrykk for at det er relativt liten kjennskap til samisk språk og kultur i fylkeskommunen, men det har skjedd en positiv utvikling i perioden når det gjelder språkutvikling. Blant annet er det samiske språket blitt bedre synliggjort, og flere fylkeskommunale planer er blitt oversatt til samisk. Midlene fordeles i den fylkeskommunale virksomheten etter søknad fra de ulike etatene/avdelingene. Blant evalueringsdokumentene finnes flere dokumenter som viser fordeling og rapportering av midlene internt i Troms fylkeskommune. Det er fylkesrådet som vedtar fordelingen. Rapportene viser ulike tiltak innenfor de ulike virksomhetene som er finansiert med tospråklighetsmidlene. Sametinget ba Troms fylkeskommune om å gjennomføre en språkundersøkelse høsten 2005, den er ved utgangen evalueringsperioden, 2007, fortsatt ikke gjennomført. Bakgrunnen for ønsket om en språkundersøkelse er at det kan se ut som det er relativt lite kjennskap til samisk språk og kulturkompetanse i Troms fylkeskommune. I språkstyrets tilbakemelding på 2004 rapporten oppfordrer Sametinget fylkeskommunen til å utdype hvordan situasjonen er for det samiske språket.

Fylkeskommunen har hatt en handlingsplan for perioden 2002 – 04 som sier at midlene skal brukes til å styrke samisk språk og samisk kulturkompetanse i fylkeskommunen. I 2007 ble det vedtatt en strategiplan for samisk språk og kulturkompetanse, ”*Strategiplan for samisk språk og samisk kulturkompetanse*”.

Hovedsatsningsområdene i planen er:

1. *Samisk språk (oppfølging av forpliktelser i forhold til Samelovens språkregler).*
2. *Samisk kulturkunnskap, i vid forstand, blant ansatte og politikere.*

Bruk og erfaring

Fylkeskommunen har prioritert tiltak som gjelder barn og unge.

Eksempler på bruksområder:

- lønn språkkonsulent
- kunngjøring/annonsering/trykking
- skilting og nettsider
- oversetting av diverse planer, skjema, brosjyrer, årsrapporter, trykksaker og læremidler
- personalseminar
- utvikling av lokal samisk læreplan
- tilskudd til studier mot bindingstid
- prosjekt samisk fag- og yrkesopplæring
- samisk språkleir

Erfaringene er at samisk språk og kultur er blitt mye mer synliggjort som følge av tiltakene.

Erfaringer og synspunkter fra fylkeskommunens administrasjon

Administrasjonen opplever at det er stor aksept i fylkeskommunen i forhold til holdninger til det samiske og aksept i forhold til samisk språk. I politiske fora finnes det enkelte fylkespolitikere som møter i kofte, men som snakker norsk. Det arbeides med alminneliggjøring av samisk språk og kultur både i fylkeskommunen og ellers. Dette er synliggjort i det daglige gjennom navn og skilting. Det har vært en del utfordringer underveis, men midlene har bidratt, for eksempel til skilting. Fylkeskommunen har ikke mange henvendelser på samisk, og det som kommer på samisk til fylkeskommunen blir også besvart på samisk (nordsamisk). I de ytre etatene er det mer bruk av samisk i det daglige enn i sentraladministrasjonen. Administrasjonen opplever den største begrensningen i arbeidet med tospråklighet som kapasiteten hos språkkonsulenten.

Administrasjonen opplever at lovparagrafene i samelovens språkregler er godt kjent blant ledelsen, men man tror ikke kunnskapen er like stor ute i etatene.

I forbindelse med den nye strategiplanen for samisk språk og samisk kulturkompetanse kom det lite innspill fra etatene i forbindelse med høringsrunden. Planen er skrevet både på norsk og samisk og politisk behandlet i fylkesrådet. Planen er sendt til alle virksomheter og når det søkes på midler, må virksomhetene vise til språkplanen. Det oppleves som en utfordring å øke samisk kultur- og språkkompetanse.

Sametingets målsettinger med tospråklighetsmidlene oppfattes som tilfredsstillende, og man forholder seg til de. Administrasjonen kan ikke bekrefte at fylkeskommunen oppfyller kravene i sameloven. Etatslederne og fylkesrådet er likevel fullt ut inneforstått med den samiske dimensjonen. Her har det vært en holdningsendring.

Troms fylkeskommune bruker også egne fylkeskommunale penger i arbeidet med samisk språk og kultur, men man tror ikke at fylkeskommunen hadde bevilget penger til dette arbeidet dersom ikke Sametinget hadde lagt inn tospråklighetsmidlene. Samarbeidsavtalen

med Sametinget sier noe om forpliktelsene i forhold til dette og tospråklighetsmidlene oppfattes som svært viktige i denne sammenheng. Man har også en del prosjekter som er samfinansiert med skolene.

Troms fylkeskommune opplever at midlene ikke strekker til i forhold til alle de tiltakene man ønsker gjennomført og det brukes mye ressurser på holdningsskapende arbeid. Man kunne utrettet mer om bevilgningene ble økt.

Administrasjonen anslår ressursbruken til forvaltning av tilskuddet til ca 50% stilling. Fylkeskommunen har en egen mal for rapportering. Det er ikke mottatt noen tilbakemelding fra Sametingets administrasjon i forhold til rapporteringen, men man har fått god tilbakemelding fra Sametingets politikere på de innsendte rapportene. Det er imidlertid ingen rutinemessig kommunikasjon med Sametinget i forhold til bruken av tospråklighetsmidlene.

Administrasjonen opplever at tospråklighetstilskuddet er lite sammenlignet med de andre fylkeskommunene, man oppfatter selv at det er jobbet godt i den fylkeskommunale organisasjonen. Man bør ha fokus på ”samiskheten” når det gjelder fordeling av midlene.

Oppsummering

Det er relativt liten kjennskap til samisk språk og kultur i fylkeskommunen, men det er en positiv holdning til temaet. Også her er midlene brukt til tiltak forankret i språkloven, men også til motivasjons- og identitetsskapende tiltak. Fylkeskommunen mener det er tvilsomt om de oppfyller kravene i samelovens språkregler. Målsettingen med tilskuddet er ok. Man mener Troms får for lite i forhold til de andre fylkeskommunene, man bør ha fokus på ”samiskhet” ved fordeling.

4.10 Nordland fylkeskommune

Målsettinger, planer og situasjonen for samisk språk

Nordland fylkeskommune ble en del av det samiske forvaltningsområde som følge av at Tysfjord kommune ble innlemmet fra og med 2006. Ifølge årsrapportene har samisk språk frem til 2006 i liten grad vært synlig innenfor fylkeskommunens virksomhetsområde. Nordland fylkeskommune er den eneste av fylkeskommunene i forvaltningsområdet som har et lulesamisk grunnlag. Arbeidet som gjøres i Nordland fylkeskommune har derfor også et nasjonalt utgangspunkt. I tillegg til det lulesamiske har Nordland også nordsamisk og sørsamisk befolkning. Det første året ble i hovedsak brukt til oppstartsarbeid. Det samiske perspektivet er nedfelt og skal integreres i alle fylkeskommunens planer og virksomhetsområder, og fylkeskommunen har i mange år blant annet arrangert samekonferanser.

Fylkestinget har gjennom prinsipielle vedtak slått fast bestemte holdninger i viktige samiske spørsmål. Disse skal ligge til grunn for all virksomhet og bør synes hos alle som arbeider med samfunnsutvikling i administrasjonen. Fylkeskommunen har en vedtatt tiltaksplan for perioden 2007 -2010, og i administrasjonen er det opprettet et tverretattlig samisk team.

Nordland fylkeskommune har også en generell samarbeidsavtale med Sametinget, samt en egen avtale som er inngått mellom de fire nordligste fylkeskommunene og Sametinget. Formålet med begge avtalene er: ” Å styrke og synliggjøre samisk kultur, språk og samfunnsliv”.

Bruk og erfaring

Eksempler på bruksområder:

- lønn språkkonsulent
- utdanningsstipend til elever/studenter
- samisk nettsted
- tilskudd til språkmotiverende tiltak til lag/organisasjoner/institusjoner
- annonser og brosjyrer
- lulesamiske språksider
- produksjon av språkkurs

Erfaringer og synspunkter fra fylkeskommunens administrasjon

Da Nordland fylke kom innunder det samiske språkforvaltningsområdet i 2006, ble det jobbet aktivt for å få dette til. Nordland fylkeskommune var positive til å være en del av samisk språkforvaltningsområde, til tross for at Tysfjord kommune vedtok å slutte seg til samisk språkforvaltningsområde med bare 1 stemmes overvekt. Nordland er eneste fylket der alle tre språkene er representert. I løpet av det første året, 2006, var det mange uavklarte spørsmål å ta stilling til. For eksempel diskuterte man med Tysfjord kommune mulighetene for en felles språkmedarbeider, og hvor skulle denne i så fall fysisk lokaliseres?

Ifølge administrasjonen har Nordland fylkeskommune hatt samisk på dagsorden i mange år. Rammene for arbeidet er nedfelt i en handlingsplan for samisk politikk i Nordland som har vært retningsgivende for samisk politikk og arbeid med samiske spørsmål.

Språkmedarbeideren ble ansatt om lag et år etter innlemmelsen, og da først startet planarbeidet. Man hadde en del oppstartutfordringer, noen eksisterer enda, for eksempel rutiner for rapporteringen. Man er på sett og vis fortsatt i en oppstartssituasjon. Det har vært noe frustrasjon i forhold til samarbeidet med Tysfjord kommune, blant annet i forhold til hvordan kommunen bruker midlene sine. Administrasjonen uttaler følgende i forholdet til Tysfjord kommune:

” Sametinget burde vært klarere i forhold til hvilke forventninger man har til samarbeidet mellom NFK og Tysfjord kommune.”

Nordland fylkeskommune mener også at regional stat i mye større grad må på banen i forhold til bruk av samisk, herunder, sykehus, NAV, Statens vegvesen m.fl.

Samarbeidsavtalen med Sametinget håndteres av fylkesråd Odd Eriksen og ifølge fylkesadministrasjonen er denne avtalen en suksess. Språkplanen er et viktig arbeidsredskap i denne samarbeidsavtalen og også et viktig instrument ute blant brukerne. Planen fungerer godt på ledelsesnivå og er godt forankret. Alle samiske saker og tiltak må forankres i

samarbeidsavtalen, og samisk er et gjennomgående perspektiv i planarbeidet (fylkesplan, RUP, internasjonalt arbeid, ungdomsarbeid m.m). Administrasjonen oppfatter at fylkeskommunens egne målsettinger er innenfor Sametingets målsettinger med tanke på tospråklighetstilskuddet og har som mål å bli beste fylkeskommune når det gjelder samiske spørsmål.

Nordland fylkeskommune har lite midler til å arbeide med nordsamisk og sørsamisk, til tross for at Nordland har alle tre språkene innenfor sitt fylke. Dette opplever ikke fylkesadministrasjonen som riktig siden Nordland fylkeskommune har forpliktelser overfor lulesamisk område, men i utgangspunktet også skal ta ansvar overfor sørsamisk i Hattfjelldal og nordsamisk i Evenes.

I 2007 brukte Nordland fylkeskommune omlag 10 mill. kroner på samiske utviklingstiltak. Samarbeidsavtalen finansieres av ordinære frie midler, men uten tospråklighetsmidlene ville det stått dårligere til i den forstand at det ville blitt gjennomført færre tiltak, men det ville likevel vært midler til samisk arbeid. Tospråklighetsmidlene har satt fokus på det samiske og løser ut andre midler også.

I det daglige mottar fylkeskommunen svært få henvendelser på samisk. Administrasjonen uttaler om situasjonen:

” Folk føler seg ikke bekvem med å snakke samisk – bruker derfor norsk språk. Dette sier noe om status for det samiske språket.”

Administrasjonen mener retningslinjene for bruk av midlene ikke er presise nok. Nordland fylkeskommune ønsker tydeligere føringer og har hatt nær dialog med Sametinget i forhold til hvordan man kan disponere midlene. Man er inneforstått med at midlene ikke kan gå til ordinær drift. Ressursbruken knyttet til forvaltning av tilskuddet anslås til 20% stillingsressurs. Rapporteringen gjøres på samme måte som for andre statlige midler og oppleves som normal, men man mener det burde være en mal i forhold til hva Sametinget ønsker at rapporten skal inneholde. Fylkeskommunen har ikke fått tilbakemelding på rapporteringene og uttrykker at dette er ønskelig.

Når det gjelder eventuell fremtidig endring av tildelingskriteriene sier fylkeskommunen at dersom kriterienes skal endres, må også målsettingene endres. Videre fremholder fylkeskommunen at det er store ulikheter mellom kommunene i forvaltningsområdet, disse forskjellene må tas hensyn til i tildelingen. Retningslinjene for bruk må være entydige i forhold til hva som skal kunne komme innunder ”samisk språk”. Det må fremkomme klarere hva midlene *ikke* kan bruke til.

Oppsummering

Nordland er den eneste lulesamiske fylkeskommunen i forvaltningsområdet. Fylkeskommunen har vært med i forvaltningsområdet i de 2 siste av de 5 årene som ligger til grunn for evalueringen. Mye av midlene har derfor vært brukt til oppstartarbeid. I tillegg er det brukt midler til tiltak forankret i språkloven, men også til kulturelle og motiverende tiltak. Nordland har også nordsamisk og sørsamisk bosetting, det må få konsekvenser for tildelinga.

Man ønsker mer presise retningslinjer for bruken av midlene, det må avklares hva de ikke kan brukes til.

4.11 Sametinget

Administrasjonen i Sametinget har også i forbindelse med evalueringen gitt informasjon om bruk og erfaringer med tospråklighetsmidlene. Disse opplysningene er oppsummert i dette kapitlet.

Sametinget hadde en besøksrunde høsten 2008 som viste at kommunene bruker midlene på noe ulikt vis, men de fleste kommuner har tiltak/planer for styrking av språket. Noen kommuner gir tjenester på samisk mens andre bruker midlene til styrking av samisk språk. Sametinget stiller selv spørsmål ved om styrking av samisk språk kan anses som en merutgift i tråd med formålet. Slik Sametinget opplever det bruker de fleste midler til: tolketjenester, oversetting, annonsering og skilting og noen fordeler tildelingene som prosjektmidler internt i kommunen/fylkeskommunen. Sametinget har oppfattet at noen mener at 30% av lønnsutgiftene i kommunen kan anses sommerutgifter knyttet til tospråklighet. Man er imidlertid ikke begeistret for at midlene brukes til ordinær drift fra Sametingets side. Ifølge Sametinget har noen kommuner en ordning med at det kan søkes på midlene internt i kommunen.

Sametinget oppfatter det slik at kommunene er kjent med målsettingene for tilskuddet og at i noen kommuner er hele organisasjonen involvert, men ikke alle. Sametinget opplever at nye kommuner har et mer aktivt forhold til ansvaret knyttet til bruken av midlene enn andre.

Sametinget bekrefter at kriteriene for bruk av tilskuddet har endret seg i tråd med politiske vedtak i Sametinget. Noen kommuner synes kriteriene er for vage og dermed vanskelig å rapportere, men Sametinget ønsker ikke å styre kommunene på detaljnivå. Man har oppfattet i Sametingsadministrasjonen at det er litt intern ”krangling” mellom kommunene om midlene.

Sametinget opplyser at de krever budsjett og planer for bruk av midlene og noen kommuner har planer og strategier for bruk av midlene, men planenes varighet varierer. Etter Sametingets oppfatning er disse planene og målsettingene stort sett i samsvar med Sametingets målsettinger for tilskuddet.

Sametinget har ønsket at rapportene skal bli mer konkrete, men det har ikke vært politisk vilje til å ”straffe” kommuner som ikke oppfyller kravene til rapportering. Tilsagnsbrevene er imidlertid skjerpet etter hvert. I 2005 og 2006 behandlet Språkstyret rapportene som saker, men etter dette er det Sametingsrådet som behandler rapportene som saker. Det finnes ingen felles mal for rapportering på midlene fra kommunene/fylkeskommunene.

Det råder en oppfatning om at tospråklighetsmidlene bidrar til styrking av samisk, og politikerne har ulik oppfatning av tiltak som må til for å nå målsettingene. Holdningsskapende arbeid anses for å være viktig og innenfor kriteriene for bruk. Det samme gjelder for språkopplæring i befolkningen. Videre aksepteres det at det brukes av tospråklighetsmidlene til å gi lønnsstillegg for samiskspråklige, og at det kanaliseres språkmidler til språksentrene som vurderes til å være et viktig instrument til tospråklighet i ”randkommunene”.

Det er ifølge administrasjonen i Sametinget avholdt møter mellom visepresidenten og administrasjonen i kommunene. Disse møtene er årlige.

Sametingets interne ressursbruk knyttet til dette tilskuddet oppleves å være omtrent på samme nivå som de andre tilskuddene Sametinget yter, men dette tilskuddet er mer utfordrende i forhold til at kriteriene og er mindre konkrete. Utviklingen er imidlertid at ressursbruken til forvaltning øker ettersom både politikerne og media er mer og mer opptatt av bruken, samtidig som flere kommuner kommer innunder ordningen.

Fordelingsnøkkelen for tilskuddet har vært lik i hele perioden 2003-2007. Det er kriteriene for tildeling som har variert. Det ligger et forbedringspotensial i å konkretisere disse kriteriene samt målsettingene mer ifølge Sametinget. Sametinget har erkjent at man ikke kan fortsette med de samme kriteriene som ligger for ordningen i dag. En annen problemstilling er at dersom kommunene får tilført nye oppgaver så må disse løses på to språk i de samiske kommunene. Dette bør medføre at tilskuddet også øker. Sametinget mener det bør vurderes om kommunene skal slippe rapportering på deler av tilskuddet.

Det beste med ordningen i følge sametingsadministrasjonen er at den setter fokus på samisk språk for den samiske befolkning.

4.12 Spørreundersøkelsen

Spørreundersøkelsen⁷ ble gjennomført for å skaffe supplerende opplysninger til det allerede eksisterende datamaterialet og for å få anledning til å gjøre noen enkle kvantitative analyser og grafiske fremstillinger. En del av spørsmålene var overlappende med intervjuguiden. For øvrig vises til kapittel 1.4.3 for praktisk gjennomføring og metode.

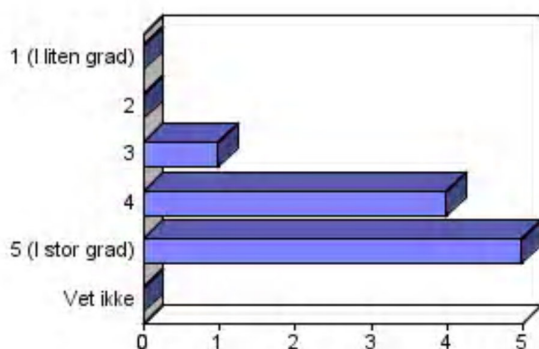
På flere av spørsmålene var det anledning til å gradere svaret på en skala fra 1 til 5.

Del 1 – Målsettinger

På spørsmål om i hvilken grad tospråklighetsmidlene har bidratt til å fremme bruken av samisk språk i kommunen/fylkeskommunene, var gjennomsnittsverdien på svarene 4,4 og halvparten anga svaret ” i stor grad” på dette spørsmålet. Det ble også skrevet inn flere kommentarer, blant annet om at midlene har vært svært viktig i forhold til å sette fokus på det samiske språk i forvaltningen og den daglige driften. Svarene er fremstilt i figuren under.

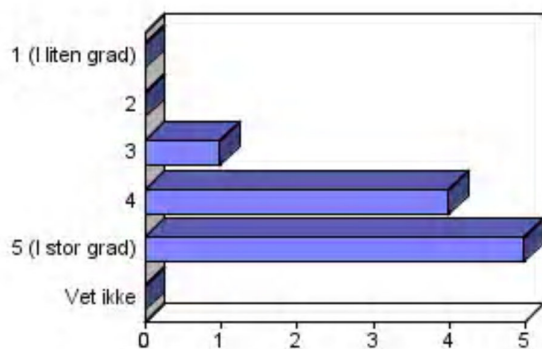
⁷ Se spørreskjema i vedleggene bakerst i denne rapporten.

Figur 1

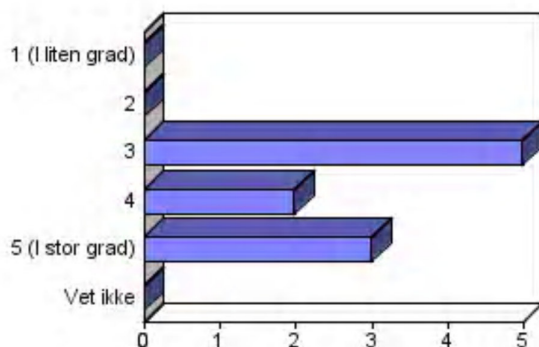
På spørsmål om i hvilken grad gjør tospråklighetsmidlene kommunen/fylkeskommunen i stand til å ivareta de forpliktelsene som fremgår av samelovens språkregler, var gjennomsnittsverdien på svarene 4,4. Blant kommentarene var at midlene har vært avgjørende for å kunne sette i verk de forskjellige språktiltakene. Svarene er fremstilt i figuren under.

Figur 2

På spørsmål om i hvilken grad mener kommunen/fylkeskommunen at den kommunale/fylkeskommunale forvaltningen og tjenesteytingen tilfredsstillir samelovens språkregler var gjennomsnittsverdien 3,8, og halvparten av svarene ligger på verdien 3. Ingen svarte lavere enn 3. Svarene er grafisk fremstilt i figuren under.

Figur 3

Når det gjelder hva kommunen/fylkeskommunen anser generelt som det viktigste bidraget til oppfyllelse av Sametingets målsetninger med tospråklighetsmidlene nevner mange de økonomiske virkemidlene. Utover dette nevnes:

- Levedegjøring og synliggjøring av samisk i offentlig forvaltning
- Implementere språktiltak og gode holdninger
- All informasjon blir også gitt på samisk
- Fleksible rammer for måloppnåelse som tar hensynt til språkets status i kommunen/fylkeskommunen
- At man har samisk-språklig kompetanse når tjenester skal gis
- Gjøre nødvendige strukturelle grep for å legge til rette for å styrke og utvikle språket

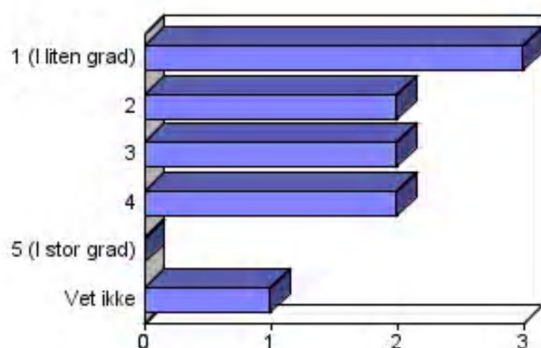
På spørsmål om hvilke eventuelle forhold som hindrer kommunen/fylkeskommunen i å nå Sametingets målsetninger med tospråklighetsmidlene svarer flere kommuner også her at det ikke er tilstrekkelig økonomiske ressurser til å gjennomføre ønskede tiltak. Av øvrige hindringer nevnes:

- Bindinger og begrensninger i bruken
- Ikke fleksible retningslinjer- alle kommunene "likestilles"
- Manglende kompetanse og bemanning
- Holdninger og inngrodd skepsis i befolkningen
- Informasjonen fra sentralt som bare er på norsk
- Manglende forståelse for at tospråklighet er en integrert del av drift, ikke noe ekstraordinært

Del 2 - Status i dag

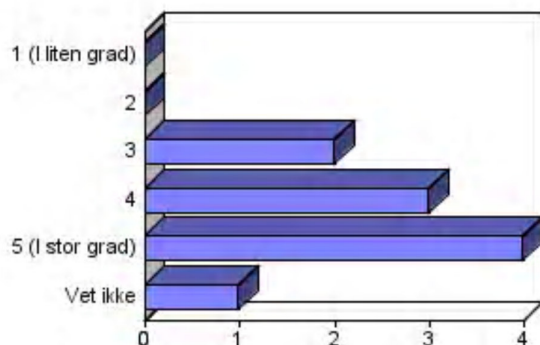
Når det gjelder i hvilken grad det forefinnes kommunale dokumenter, planer, vedtak, saksframlegg og andre kommunale dokumenter på samisk, er snittverdien på svarene 2,33, med jevn spredning fra 1-4. Kommentarene forteller at manglende dokumenter på samisk i stor grad skyldes manglende språkkompetanse eller at kommunestyret har vedtatt at det ikke skal benyttes midler til oversetting av saksframlegg og vedtak. Svarene er fremstilt i figuren under.

Figur 4

Kommunen/fylkeskommunen har også svart på spørsmål om i hvilken grad tospråklighetsmidlene er brukt i tråd med formuleringene i sameloven, herunder oversettelser, kunngjøringer, besvarelser av henvendelser m.m. Gjennomsnittet er på 4,22, en respondent har svart ”vet ikke”. Representativ kommentar på dette spørsmålet er ”dette er det lagt til rette for og forsøkt ivare tatt på en rimelig god måte, men da tilpasset et reelt behov”. Svarene er grafisk fremstilt i tabellen under.

Figur 5

Kommunene ble bedt om å angi hvor mange ansatte som er samiskspråklige, henholdsvis muntlig og skriftlig i de respektive etater, samt hvor mange totalt som er ansatt i etaten (lærere og barnehagepersonell er ikke tatt med). Det er noe usikkerhet knyttet til tallene som er oppgitt fra kommunene, men tallene gir en indikasjon på status dersom man ser den skriftlige og muntlige kompetansen i samisk i relasjon til totalt antall ansatte i etaten.

Svarene er fremstilt i tabellen under.

Tabell 1

	Teknisk			Helse/sosial			Oppvekst/kultur			Sentraladm		
	S	M	T	S	M	T	S	M	T	S	M	T
Porsanger	4	8		10	30		3	3		6	11	
Nesseby	0	7	13	8	32	56	7	11	16	2	4	13
Karasjok	3	41	52	12	80	108	8	23	33	6	20	23
Kautokeino	8	16	19	12	22	23	7	10	11	14	18	21
Tana	4	20	50	5	40	120	6	12	40	4	8	20
Kåfjord	0	0	4	6	2	22	11	7	26	7	2	25
Tysfjord	2	2		2	15		2	2		1	2	

S=skriftlig, M=muntlig, T=totalt ansatte

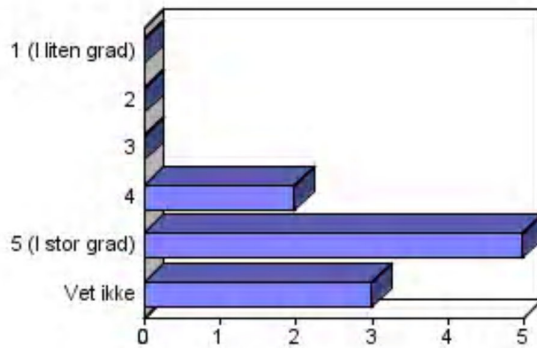
Del 3 - Om bruk av midlene

På spørsmålene om hvor stor andel av tospråklighetsmidlene som har vært brukt til ulike formål samt hva kommunenes totale utgifter til tospråklighet har vært i perioden fra 2003-2007 (unntatt lønn til lærere og barnehagepersonell) er de innkomne svarene fra kommunene svært forskjellige både i format og størrelse og ikke egnet til å gjøre sammenligninger. Porsanger kommune skriver blant annet at disse data kan ikke fremskaffes fordi man ikke har en dertil tilpasset kontoplan. Vi har derfor valgt å utelate tallmaterialet fra disse spørsmålene. Kommunene har selv sagt at de innsendte tallene er beheftet med stor usikkerhet. Flere kommuner skriver imidlertid at ”det hersker ingen tvil om at midlene fra staten i sin helhet ikke dekker kommunens totale utgifter til tospråklighet”.

Del 4 - Om rapporteringen

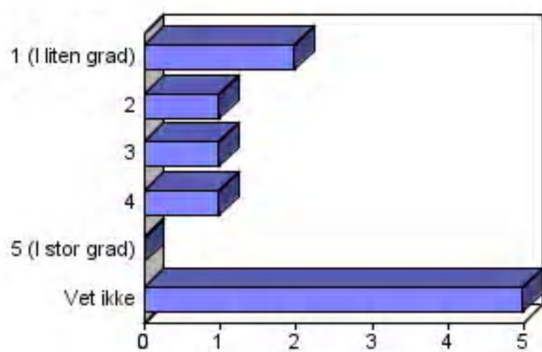
På spørsmål om i hvilken grad kommunen/fylkeskommunen mener at den har oppfylt Sametingets krav til rapportering i perioden fra 2003 til 2007 svarer de fleste at dette er gjort i stor grad. Snittet er på 4,71. 3 respondenter svarte ”vet ikke”. Svarene er fremstilt i figuren under.

Figur 6

På spørsmål om i hvilken grad har Sametinget fulgt opp de innleverte rapportene har alle 10 svart, men 5 av disse har svart ”vet ikke” og gjennomsnittet er på 2,2. De fleste av kommentarene går ut på at det har vært liten tilbakemelding fra Sametinget. En kommune sier at ”*Sametinget har vært meget fornøyd med rapporteringa*”, mens en annen kommune sier ”*det har forekommet en svakt definert kritikk fra Sametinget*”. Svarene er fremstilt i tabellen under.

Figur 7

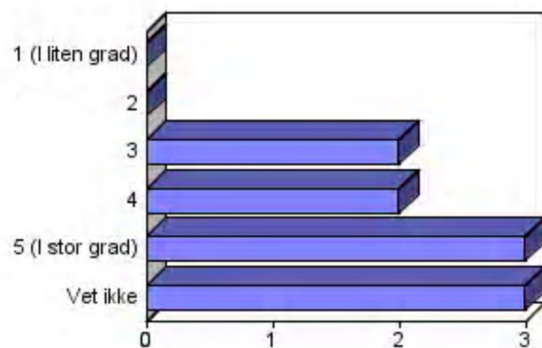
På spørsmål om hvilke eventuelle utfordringer kommunene/fylkeskommunen har møtt i forbindelse med rapporteringen, herunder hyppighet, format etc. har 5 svart ”vet ikke”. Blant øvrige kommentarer er for eksempel:

- Hyppighet og format er OK
- Fristene har vært noe rare, regnskap skulle være inne før regnskapsåret var avslutta
- Liten informasjon i forkant om f. eks kriterieendring

Del 5 – Om fordelingen av tospråklighetsmidlene

På spørsmål om i hvilken grad kommunen/fylkeskommunen har kjennskap til Sametingets kriterier for beregning av tospråklighetsmidlene i perioden fra 2003 til 2007 er gjennomsnittsverdien 4,14. Tre respondenter svarer ” ”vet ikke”. Svarene er fremstilt i figuren under.

Figur 8

På spørsmål om hvilke kriterier kommunen/fylkeskommunen mener bør legges til grunn for å fordele tospråklighetsmidlene dersom nåværende beregningsgrunnlag for disse midlene skal endres kommer ulike svar, herunder:

- Vi er fornøyd med dagens kriterier

-
- Midlene bør gå direkte til språktiltak og ikke til alle andre prosjekter som ikke sies å styrke språket
 - Budsjett bør ligge til grunn for tildelinga
 - Midlene må mer kunne brukes i tråd med kommunenes behov
 - Status for samisk språk og kultur, å det må tas hensyn til, ulike betingelser for fremming av språk og kultur
 - Basisutgifter som er lik for alle kommunene må vektlegges
 - Etablere en fast ordning med grunnfinansiering (ca. 50 % av rammen), ikke rapporteres på dette.

Kommunen/fylkeskommunen blir i det siste spørsmålet bedt om å komme med forslag til endringer/forbedringer som vil resultere i en bedre og mer målrettet utnyttelse av tospråklighetsmidlene. Blant svarene finner vi følgende kommentarer:

- Klarere retningslinjer som sier at midlene skal brukes på språktiltak, bedre kontroll og sanksjonsmuligheter
- Så lenge en klarer å oppfylle kriteriet med å styrke samisk språk og kultur bør det være færrest mulig begrensninger
- Basisutgifter som er like for alle kommunene må vektlegges
- Må fange opp den store ulikheten når det gjelder situasjonen for samisk språk i forvaltningskommunene

5 Vurderinger

5.1 Sametingets målsettinger

Formålet i tildelingsbrevene er formulert som å bevare, styrke og fremme bruken av samisk språk i offentlig forvaltning. Den overordnede målsetting er at kommuneforvaltningen fullt ut skal bli tospråklig slik at samisk- og norsktalende får en likeverdig kommunal tjenesteyting. Det er også et formål at tilskuddet skal sikre enkeltpersoners rettigheter i henhold til samelovens språkregler. I det siste året i evalueringperioden, 2007, er formålet kun knyttet til kravene i sameloven om en tospråklig lokal og fylkeskommunal forvaltning. Tospråklighetsmidlene er det mest sentrale virkemidlet som skal gjøre kommunene i stand til å oppfylle samelovens språkkrav.

Et av spørsmålene Sametinget ønsker svar på i forbindelse med denne evalueringen er om tospråklighetsmidlene har bidratt til å fremme bruken av samisk språk. En slik målsetting kan ikke, om man legger til grunn en streng fortolkning vedrørende midlenes formål, anses å være i tråd med målsettingene. Spørsmålet om tilskuddet har bidratt til å fremme bruken av samisk språk indikerer derfor at Sametinget har et formål med tilskuddet utover det rent forvaltningsmessige, det vil si at tilskuddet skal bidra til et generelt fremme av samisk språk. Formuleringene i sameloven er derimot nøytrale på den måten at de ikke antyder at målet er å fremme, altså øke, bruken av samisk språk i den offentlige forvaltning, men fastslår at man for eksempel har rett til svar på samisk. Hvis man kun tar utgangspunkt i samelovens språkregler, så oppleves målsettingene med tilskuddet som relevante og ryddige. Praksis har imidlertid utviklet seg til å handle om noe mer. Rapporteringene fra

kommunene/fylkeskommunene og dialogen som har vært mellom Sametinget og kommunene/fylkeskommunene, gir en rekke eksempler på at man ønsker at midlene skal bidra til en generell styrking av samisk språk og kultur. Kommunene/fylkeskommunene har da også brukt midler til en rekke tiltak som ikke nødvendigvis har forankring i samelovens språkregler, som for eksempel kulturelle tiltak, identitetsskapende og holdningsskapende tiltak.

Den divergerende oppfatningen av formål vises også når kommunene skal gi uttrykk for på hvilken måte midlene bidrar til å oppfylle Sametingets målsettinger. Flere kommuner nevner i denne sammenheng ”bidra til å skape holdninger”, samtidig som man ønsker at bidraget må tilpasses og ta hensyn til språkets status i den enkelte kommune/fylkeskommune. Dette følges opp når kommunene/fylkeskommunene gir uttrykk for hva som hindrer måloppnåelse, og man ønsker seg mer fleksible retningslinjer som tar hensyn til ”samiskheten”. Eksempler på dette er holdninger og skepsis i befolkningen. Andre momenter som vil kunne bidra til måloppnåelse er strukturelle tiltak for å legge til rette for å styrke og utvikle språket. Likeså er språklig kompetanse og synliggjøring av språket.

I hvilken grad kommunene/fylkeskommunene har oppnådd Sametingets målsettinger for tilskuddet må derfor vurderes i lys av målsettingen om å bevare, styrke og fremme samisk språk og kultur, samt tilfredsstillende kravene i språkloven. Sistnevnte målsetting er den som, i en streng fortolkning, er i tråd med bruken av tospråklighetsmidlene. Utfordringen i å vurdere måloppnåelse i begge tilfellene ligger blant annet i at målsettingene ikke er operasjonalisert, det er altså ikke sagt noe verken om *hvordan* man skal vurdere måloppnåelsen eller *hva* som kan anses som måloppnåelse. Ser man bort fra dette kan man likevel fastslå at midlene har bidratt i positiv retning til oppfyllelse av Sametingets målsettinger med tilskuddet slik de er formulert i tildelingsbrevene.

Det er på bakgrunn av funnene i evalueringen relevant å stille spørsmål om man enten skal ha en mer generell målsetting slik at kommunen/fylkeskommunen kan tilpasse bruk av midlene til situasjonen for samisk språk slik den er hos dem, eller om Sametinget skal differensiere målsettingene i forhold til den enkelte kommune, altså ”skreddersøm” fra Sametinget. Kravet fra Sametinget om at kommunene/fylkeskommunene skal utarbeide en språkutviklingsplan tyder på at man ønsker mer planmessighet i språkarbeidet. Formuleringene i tildelingsbrevene viser også en utvikling over tid der man i større grad ønsker å fokusere på oppfyllelse av språkreglene i sameloven.

5.1.1 Har tilskuddet bidratt til å fremme bruken av samisk språk?

Både rapportene, intervjuene og spørreundersøkelsen er entydige på dette spørsmålet. Det er ikke tvil om at en rekke av de gjennomførte tiltakene definitivt har bidratt til å fremme samisk språk.

I spørreundersøkelsen var gjennomsnittsverdien 4,4 på en skal fra 1 – 5, der kommunene ble bedt om å angi i hvilken grad tilskuddet har bidratt til å fremme bruken av samisk språk. Ikke bare språket er fremmet, men en rekke av de gjennomførte tiltakene har bidratt til å fremme og synliggjøre samisk kultur. Tilbakemeldingen fra undersøkelsene er også at midlene er en

klar *forutsetning* for det arbeidet som gjøres. Uten tospråklighetsmidler ville vesentlig færre tiltak vært gjennomført. Enkelte kommuner svarer at de ikke ville brukt midler på samiske språktiltak i det hele tatt om ikke tospråklighetsmidlene hadde vært der. Det framheves også som positivt at midlene har gjort det mulig å sette i gang et langsiktig og strategisk planarbeid for å fremme og styrke bruken av samisk språk. Vi ser imidlertid en klar forskjell når det gjelder situasjonen i det samiske kjerneområdet (Karasjok og Kautokeino) sammenlignet med de øvrige kommunene ("randkommuner"). I randkommuner brukes uttrykk som "skapt større forståelse", "gitt økende aksept", "gjort samisk mer synlig", "styrket identitet og motivasjon" og "bidratt til holdningsendring". I Karasjok og Kautokeino er også motivasjon og holdninger nevnt, men i disse kommunene er det mer fokus på å videreføre og utvikle den tospråklighet som allerede er befestet. Situasjonen i fylkeskommunene er mer lik situasjonen i randkommunene, der handler det også mye om gjennom holdningsskapende arbeid å fremme bruken av samisk språk.

5.1.2 Forpliktelsene i samelovens språkregler

Det er særlig §§ 3-2 og 3-3 i sameloven som ligger til grunn for vurderingen som kommunene og fylkeskommunene har gjort, men også § 3-5 om utvidet rett til bruk av samisk i helse- og sosialsektoren er relevant. Spørreundersøkelsen viser at på en skala fra 1- 5 er gjennomsnittsverdien på 3,8 når kommunene/fylkeskommunene vurderer i hvor stor grad de ivaretar sine forpliktelser. Karasjok og Kautokeino svarer 5 på dette spørsmålet, og de oppfylder også i stor grad forpliktelsene som ligger i § 3-5. Randkommunene opplyser at de stort sett oppfylder forpliktelsene som handler om rett til svar på samisk ved både skriftlige og muntlige henvendelser på "organets kontor", men det er for eksempel en del kommunale skjemaer som ikke finnes på samisk. Muntlige henvendelser på samisk "utenfor organets kontor" blir i kommunene Karasjok og Kautokeino i stor grad besvart på samisk. I de øvrige kommuner skjer dette i noe mindre grad. I fylkeskommunene er situasjonen mer lik situasjonen i randkommunene. Konklusjonen basert på intervjuene og spørreundersøkelsen er at kommunene selv sier at de ikke oppfylder kravene i samelovens språkregler fullt ut, med unntak i kommunene Kautokeino og Karasjok og Troms fylkeskommune.

Vi vil også trekke fram en problemstilling knyttet til § 3-3 i samelovens språkregler, 1. punkt:

§ 3-3. Rett til svar på samisk

Den som henvender seg på samisk til et lokalt offentlig organ i forvaltningsområdet, har rett til svar på samisk. Dette gjelder likevel ikke ved muntlige henvendelser til tjenestemenn som utfører oppdrag utenfor organets kontor.

Den som henvender seg skriftlig på samisk til et regionalt offentlig organ i forvaltningsområdet, har rett til skriftlig svar på samisk. Kongen kan i særlige tilfeller gjøre unntak for bestemte regionale offentlige organ.

Vårt materiale viser at skriftlige henvendelser på samisk blir besvart på samisk. Muntlige henvendelser på samisk på "organets kontor" blir i hovedsak besvart på samisk. I kommuner der det samiske språk er godt forankret, blir også muntlige henvendelser på samisk "utenfor organets kontor", besvart på samisk. I disse kommunene er mesteparten av de muntlige henvendelser på samisk, og det er naturlig å besvare disse på samisk, det er god tjenesteyting.

Disse kommunene har da også mange i den kommunale forvaltning som behersker samisk muntlig.

Ordningen med tospråklighetsmidler tar utgangspunkt i samelovens språkregel, altså er en muntlig tjenesteyting ”utenfor organets kontor” strengt tatt litt på siden i forhold til bruken av midlene. Sametinget har i sine tildelingsbrev sagt at tilskuddet skal sikre enkeltpersoners rettigheter i henhold til samelovens språkregler. Den enkelte har ikke rett til å få svar på samisk ”utenfor organets kontor”. Følgelig er da også bruk av tilskuddet til muntlig tjeneste ”utenfor organets kontor”, også ut fra en slik vinkling, litt på siden.

Imidlertid har Sametinget i sine tildelingsbrev også sagt at formålet med midlene er å bevare, styrke og fremme bruken av samisk språk i offentlig forvaltning. Å bruke samisk ”utenfor organets kontor”, bidrar utvilsomt til å bevare, styrke og fremme samisk språk, slik at bruk av midler til en slik tjeneste kan være relevant i forhold til bruken av tospråklighetsmidlene. Praksis har da også utviklet seg i tråd med dette.

5.2 Rutiner for rapportering og oppfølging

Hovedinntrykket fra undersøkelsen er at det rapporteringsregimet som er praktisert i evalueringsperioden er akseptabelt for kommunene. Enkelte har bedt om at det i større grad skal fastlegges en mal for hva en slik rapport skal inneholde. Rapportene viser imidlertid at flere kommuner bare har gjort mindre kosmetiske endringer i rapporten fra foregående år før de har sendt rapporten til Sametinget.

Sametinget har hatt ulik praksis i evalueringsperioden når det gjelder behandlingen av rapportene fra kommunene/fylkeskommunene. I tiden da språkstyret behandlet rapportene som saker, 2004 og 2005, ble det sendt tilbakemeldinger i form av spørsmål og merknader til kommunene vedrørende rapportene. Vi har i forbindelse med evalueringen ikke hatt tilgang til samtlige tilbakemeldinger fra språkstyret til kommunene i disse to årene, men blant disse tilbakemeldingene fikk kommunene kritikk for eksempel for bruken av midlene eller for dårlig rapportering. Ordningen med språkstyrets behandling av rapportene ble avskaffet etter 2005. I 2003 er rapportene behandlet administrativt i Sametinget, og i tilbakemeldingen som ble gitt fra Sametinget i 2003, er tilbakemeldingen i stor grad kun en oppstilling av hva kommunene selv har skrevet i rapportene, altså ingen vurdering av innholdet eller formatet på rapporten. I 2006 og 2007 er rapportene lagt fram for Sametingsrådet til behandling, og det virker som om tilbakemeldingene til kommunene/fylkeskommunene ikke er så konkrete som de var da språkstyret behandlet disse. Rapportene er jevnt over blitt bedre mot slutten av evalueringsperioden. Ved begynnelsen av perioden er flere av rapportene lite konkrete i forhold til beskrivelse av de gjennomførte tiltakene og preget av til dels lavt ambisjonsnivå i forhold til planlagte aktiviteter det kommende året. Dette bedres mot slutten av perioden og rapportene blir mer konkrete og detaljerte i forhold til gjennomførte tiltak. Kravene fra Sametinget skjerpes også utover i perioden, og i tildelingsbrevet for 2007 presiseres det at dersom ikke kravene i henhold til tildelingsbrevet er oppfylt eller rapportering mottatt av Sametinget innen 1. august, kan ikke virkemiddelnettverket påregne driftsstøtte fra Sametinget påfølgende budsjettår. I løpet av evalueringsperioden har imidlertid, så vidt vi kjenner til,

ingen av tilskuddsmottakerne fått redusert sine tildelinger. Denne praksis må forstås som en aksept av at Sametinget betrakter kravene i tildelingsbrevene som oppfylt, og samme forståelse har vi gjennom intervjuene fått inntrykk av at kommunene/fylkeskommunene har. Ifølge Sametinget har det heller ikke vært noen politisk vilje til å ”straffe” kommuner som ikke rapporterer i henhold til kravene eller bruker midlene på andre formål en språklige.

Det er fortsatt en del mangler vedrørende rapporteringsformatet. I tildelingsbrevet for 2006 blir det sagt at Sametinget det året skal utarbeide retningslinjer for bruk og rapportering av tospråklighetsmidlene. Så vidt vi kjenner til, er ikke det blitt gjort, men vi regner med at et slikt arbeid eventuelt vil komme i kjølvannet av denne rapporten. Det er viktig at kommunene rapporterer på en slik måte at de gjennomførte tiltakene bygger opp under de langsiktige målsettingene med tilskuddet, og at det er en planmessighet over utførelsen. I og med at det har vært fritak for regnskapsplikt i evalueringsperioden, med unntak av 2007, er Sametinget, etter vår vurdering, i sin fulle rett til å kreve en rapport som er på et slikt detaljnivå at man får den ønskede kunnskap om tiltakene som er gjennomført. Det vil videre være viktig at kommunene/fylkeskommune i tillegg sier noe om effektene av tiltakene i sine rapporteringer, altså hvilke resultater kan man se av de gjennomførte tiltak. Dette vil være et viktig element i kvalitetssikringen av ressursbruken.

I de fleste kommunene er tiltak innen samisk språk forankret i en språkplan som håndteres på lik linje som det øvrige planverket. Det vil si at det er rutiner som sikrer gjennomføring av tiltakene knyttet til planen og interne rapporteringsrutiner. Dette gjelder også i forhold til regnskapsavleggelse. Samtlige kommuner/fylkeskommuner har rutiner i forhold til revisjon av regnskap, herunder midlene til tospråklighet. De fleste kommunene uttrykker imidlertid skepsis til å måtte avlegge et eget regnskap for tospråklighetsmidlene. Nåværende regnskapssystemer i kommunene er generelt lite utviklet til å fange opp dette på en god nok måte.

Tilbakemeldingene fra kommunene/fylkeskommunene er entydige når det gjelder oppfølging og kommunikasjon med Sametinget i forhold til tospråklighetsmidlene. Kommunene etterlyser generelt mer oppfølging og kommunikasjon fra Sametinget i forhold til bruk av tospråklighetsmidlene. De ønsker en tilbakemelding på de innsendte rapportene, slik rutinen var i 2004/05. Flere kommuner sier det bare har vært et møte i evalueringsperioden i forbindelse med disse midlene og det var høsten 2008 med visepresidenten. Noen sier det har vært to møter, men samtlige sier at det ikke er noen rutinemessig kommunikasjon på administrativt nivå. På spørreundersøkelsen svarer halvparten at de ikke vet om Sametinget har fulgt opp rapportene, men de fleste kommentarene vitner om liten tilbakemelding.

I henhold til tildelingsbrevene fra Sametinget i 2003 skal det opprettes en ny språkfaglig stilling i Sametingets språkavdeling for å styrke kontakten mellom Sametinget og kommunene i språkfaglige saker. Med referanse til kommunenes/fylkeskommunenes oppfatning later det imidlertid ikke til at dette har fungert etter intensjonen.

De generelle samarbeidsavtalene mellom fylkeskommunene og Sametinget fanger til en viss grad opp behovet for kommunikasjon. Språk er en del av drøftelsene under de årlige møtene i tråd med disse avtalene.

Utover dette bør det imidlertid etableres faste rutiner for kommunikasjon og samarbeid mellom kommunene og Sametinget i forhold til tospråklighetsmidlene. Det er viktig at Sametinget gir presise og veiledende tilbakemeldinger til kommunene på rapportene og kommunenes tiltak/planer. Rutiner som kan vurderes er årlige møter mellom administrasjonene i kommunene enkeltvis og Sametinget, eventuelt et felles møte der alle kommunene og Sametinget møter for å diskutere bruk og erfaringer med tospråklighetsmidlene. Erfaringsutveksling og erfaringsoverføring kan være effektivt dersom det tilrettelegges for det. Nettverket for språkkonsulenter, GiellaGiella-forum, er antakelig ikke det rette fora for å dekke dette behovet, da det er språklige problemstillinger generelt som tas opp der og ikke tospråklighetsmidlene spesielt. Primærønsket fra kommunene er faste rutiner for kommunikasjon med Sametinget om disse midlene. Som et alternativ kan man også vurdere en ordning der en kan få kombinert den faglige og politiske behandlingen av rapportene i Sametinget. For eksempel kunne rapportene først legges frem for språkstyret. Deretter legges saksutredningen fra administrasjonen og språkstyrets vedtak frem for behandling i Sametingsrådet.

5.2.1 Tospråklighetsmidler – regnskap

Som sagt innledningsvis er ikke datagrunnlaget i denne evalueringen tilstrekkelig til å kunne gjøre noen grundige analyser av de økonomiske disposisjonene knyttet til tospråklighetstilskuddet. Dette av den enkle grunn at kommunene ikke har vært forpliktet til å levere regnskap for hvordan tilskuddet er brukt, med unntak av i år 2007. I og med at kommunene ikke har hatt regnskapsplikt overfor Sametinget, har ikke Sametinget hatt noen mulighet til å undersøke hvorvidt midlene er brukt til formålet. Kommunen har selv kunnet bestemme både hvordan og når midlene skal brukes.

Det er relativt mye motstand mot å avlegge regnskap for midlene, fordi det, ifølge noen av kommunene, ikke lar seg gjøre å få tallene ut uten å bruke uforholdsmessig store ressurser. De regnskapsrapportene som er innlevert i forbindelse med rapporteringen for 2007 er av svært forskjellig format og kvalitet. Et par kommuner har levert inn hele kommunens årsregnskap, Tana og Kautokeino, mens andre har utarbeidet et regnskap som gir et relativt bra inntrykk av hvilke tiltak og kostnader som er finansiert med tospråklighetsmidlene. Den eneste kommunen etter vår vurdering som har et relativt oversiktlig regnskap som også viser hva pengene har gått til, er Porsanger kommune. Også Troms fylkeskommune har et enkelt og oversiktlig regnskap for tospråklighetsmidlene, som også viser hvilke samiske tiltak pengene har gått til. Blant de øvrige kommuner har for eksempel Kåfjord kommune levert regnskap på kontonivå, men det er vanskelig å få oversikt over hvilke tiltak som er gjennomført. I Tysfjord og Karasjok er det til dels bare rapportert hvor mye penger som er brukt på de ulike etater, uten å si noe om hva pengene konkret er gått til. Kautokeino har i tillegg til å levere hele kommunens årsregnskap lagt ved et notat der de begrunner hvorfor kommunen ikke har

utarbeidet et eget regnskap for tospråklighetsmidlene. Kommunen støtter seg på den interdepartementale arbeidsgruppas rapport fra 2002 som man mener støtter kommunens holdning om at det ikke er nødvendig å føre eget regnskap for merutgifter til tospråklighet. Kommunen hevder også at distriktsrevisjonen har anerkjent disse prinsippene.

Dersom det skal ha noen hensikt å videreføre rutinen med å avlegge regnskap, for hele eller deler av midlene, bør Sametinget gi noen føringer for oppstilling av et slikt regnskap. Dette for å sikre at man får informasjon om, og sikkerhet for, at midlene er brukt i tråd med formålet.

5.3 Tildelingskriteriene

Innholdet i de årlige tildelingsbrevene har utviklet seg noe i løpet av evalueringsperioden. Formålet har vært det samme, med unntak av det siste året. I 2007-tildelingen er formålet snevret inn som nevnt tidligere. De øvrige endringene gjelder for det meste rapporteringskravene. De er blitt mer detaljerte og krevende for kommunene.

Kommunene er delt i oppfatningen av kravene og kriteriene i tildelingsbrevene. Noen synes kravene er greie å forholde seg til, noen synes de er for detaljerte, noen synes de er for runde, mens andre synes de er rigide. Rapportene, samtalene med kommunene og spørreundersøkelsen gir ikke noe enhetlig svar, synspunktene spriker. Det er fra flere ytret ønske om kontinuitet og forutsigbarhet fra Sametinget når det gjelder føringer og kriterier for tildeling. Det vil antakelig være en fordel dersom Sametinget utarbeider og vedtar en langsiktig plan for arbeidet med tospråklighet knyttet til tospråklighetsmidlene. Dersom Sametinget utarbeider en slik plan, kan kommunene/fylkeskommunene utarbeide/vedta en flerårig plan som grunnlag for tildelingen.

5.4 Andre erfaringer med tospråklighetsmidlene

Når det gjelder erfaringer og bruk er det ytterligere noen erfaringer som ikke er kommet til uttrykk i de foregående kapitlene under hovedkapittel 5. Disse vil vi oppsummere i dette kapitlet.

Det er en gjennomgående positiv holdning til tospråklighetsmidlene blant alle respondentene. Samtlige uttrykker at midlene er et viktig, og i flere tilfeller, et avgjørende bidrag til at kommunen kan yte et tospråklig tjenestetilbud og fremme bruken av samisk språk. Samtlige uttaler at de gjerne skulle hatt et høyere beløp, og at man ikke har ressurser nok til å gjennomføre alle ønskede tiltak. Imidlertid er det også en gjennomgangstone at kommunene og fylkeskommunene har tilpasset tiltakene og tilbudet til de ressursene som er tilgjengelige.

Bruksmønsteret er relativt likt, noen variasjoner er det dog. Lønn til språkkonsulenter, annonsering, tolking språkopplæring, kursutgifter og oversetting ser ut til å være basisutgifter i de undersøkte kommunene/fylkeskommunene.

6 Beregning av tospråklighetstilskuddet

Rapportene, undersøkelsen og intervjuene forteller at alle kommuner i forvaltningsområdet bruker tospråklighetsmidler til tiltak som er nedfelt i samelovens språkregler, §§ 3-2 og 3-3. Det gjelder oversetting, tolking, kunngjøringer, skjema, og skriftlige henvendelser på samisk. På grunn av blant annet ulik regnskapsføring i kommunene og at man i flere år ikke har vært forpliktet til å sende inn regnskap for bruk av midlene, lar det seg ikke gjøre tallfeste hvor mye av midlene som har vært brukt til disse ulike formål. Det er nærliggende å anta at dette er tiltak som må gjennomføres uavhengig av kommunens størrelse. Utgiftene til disse oppgavene vil likevel være noe større i kommuner der det samiske språk står sterkt, altså der ”samiskheten” er stor.

Videre ser vi at noen av kommunene beregner merutgifter som følge av tospråklighet som en andel av kommunens lønnsutgifter til enkelte stillinger i den kommunale administrasjon. Det innsamlede materiale forteller at dette er kommuner der det samiske språket står sterkt både i befolkningen og i den kommunale forvaltning, eksempelvis Kautokeino og Karasjok.

Alle kommuner i forvaltningsområdet bruker av tospråklighetsmidlene til motivasjonsarbeid, holdningsskapende arbeid, identitetsoppbygging og kulturelle tiltak. Evalueringen viser at dess svakere samisk språk og kultur er forankret, dess større del av midlene brukes til slike formål.

Evalueringen gir altså et bilde av at situasjonen for samisk språk er svært forskjellig mellom forvaltningskommunene. Det er derfor nærliggende å stille spørsmål om det i det hele tatt lar seg gjøre å komme fram til et fordelingsystem som tar hensyn til ulikheten mellom kommunene, og som samtidig fungerer i forhold til formålet med ordningen. Dette spørsmålet ble også tatt opp med flere av kommunene under intervjuene. Denne evalueringen er etter vår vurderingen ikke tilstrekkelig til å konkludere i forhold til fremtidig fordeling av tospråklighetstilskuddet. Det bør iverksettes et eget arbeid nettopp til dette. Vi vil anbefale at Sametinget i sitt arbeid med utvikling av ny modell for fordeling av tilskuddet har en nær prosess med de involverte kommunene og fylkeskommunene. Konsekvensen av dette er at det kan bli vanskelig å ha en ny fordelingsmodell på plass til 2010. Det vil være fordeler og ulemper både med å beholde eksisterende ordning, men også med å implementere en ny ordning.

Det er mange hensyn som skal tas i en diskusjon om fordeling av tospråklighetsmidlene. I første omgang er det nødvendig med en fordeling av totalbeløpet mellom kommunene på den ene side og fylkeskommunene på den andre side. I dag går ca. 10 % av totalbeløpet til fylkeskommunene. Alle 3 fylkeskommuner har gitt uttrykk for at de trenger et større tilskudd for å videreutvikle tospråkligheten, men realiteten er at dersom fylkeskommunenes andel øker, vil det skje på bekostning av kommunenes pott. I vårt materiale har vi ikke noe grunnlag for å komme med konkret forslag om endring av fordelingsnøkkelen mellom kommunene og fylkeskommunene.

Fylkeskommunene

På bakgrunn av rapportene og intervjuene vil vi komme med noen innspill når det gjelder fordeling av midler mellom fylkeskommunene.

Som nevnt over vil det i kommunene være noen basisutgifter knyttet til tospråklighet uavhengig av hvor stor kommunen er. Dette er en rimelig antakelse også for fylkeskommunenes virksomhet. En mulig tilnærming er derfor at det settes av et grunnbeløp (basis) som er likt for alle de tre fylkeskommunene, mens resten av "fylkeskommunepotten", fordeles mellom fylkeskommunene etter gitte kriterier.

I og med at fylkeskommunenes del av de totale midler er relativt liten, er det vanskelig å sette opp en fordelingsnøkkel mellom fylkene som vil gi noen stor effekt for den enkelte fylkeskommune. En del av midlene går til tiltak som vil være der uavhengig av eventuelle kriterier, det gjelder f eks oversetting, tolking, annonsering, besvare skriftlige henvendelser etc. Situasjonen er forskjellig mellom de 3 fylkeskommunene: I Finnmark er det 5 samiske forvaltningskommuner, mens Troms og Nordland har 1 hver. I Nordland er det både nordsamisk og sørsamisk befolkning i tillegg til lulesamisk. Selv om Nordland fylkeskommune får midler fordi Tysfjord er forvaltningskommune (lulesamisk), så gir Nordland fylkeskommune tjenester både på nord- og sørsamisk.

Et tenkelig eksempel på modell, som tar hensyn til antall forvaltningskommuner og spesielle utfordringer, kan være at halvparten av det fylkeskommunale beløpet fordeles likt mellom alle 3 fylkeskommuner, mens resterende 50 % fordeles slik at Finnmark får 40 %, Nordland 35 % og Troms 25 %. Her er uansett flere tenkelige modeller. Dette er eksemplifisert i tabellen under:

Tabell 2

	2007	
	Tildeling	Tildeling etter ny modell
Finnmark	1.411.000	1.398.000
Troms	1.201.000	1.112.000
Nordland	1.201.000	1.302.000
Sum	3.813.000	3.813.000

Fordelingen mellom kommunene:

Alle kommunene i forvaltningsområdet bruker også tospråklighetsmidler til tiltak som er nedfelt i samelovens språkregler, §§ 3-2 og 3-3. Det gjelder utgifter til oversetting, tolking, kunngjøringer, informasjonsmateriell, skjema, svare på skriftlige og muntlige henvendelser og lignende. Dette er utgifter som alle kommunene har. Størrelsen på utgiftene til slike tiltak vil variere mellom kommunene, blant annet vil "samiskheten" i kommunen påvirke kostnadene til slike formål. Som nevnt under foregående kapittel kan man tenke seg en modell der slike utgifter legges inn i et basistilskudd til kommunene. Selv om ikke alle kommuner har tilsatt

språkkonsulent, så vil det være fornuftig å ta høyde for lønns- og driftsutgifter til en språkkonsulentstilling inn i basistilskuddet. Vi har ikke grunnlag for å være eksakte i forhold til hvor stor andel av kommunerammen som bør inngå i et slikt basistilskuddet, men kan, for eksempelets skyld foreslå 25 % av denne rammen. Denne andelen fordeles likt mellom alle forvaltningskommunene. Det resterende beløp, 75 % av kommunerammen, fordeles deretter etter kriteriene folketall, antall registrerte i samemanntallet og antall elever i grunnskolen som har valgt samisk. Hvert av disse kriteriene teller likt.

For illustrasjonens skyld har vi anvendt eksempelmodellen og regnet ut hvordan tildelingen hadde blitt dersom man hadde brukt den nye fordelingsnøkkelen i 2003 og i 2007.

Tabell 3

	2003		2007	
	Tildelt	Etter ny modell – basis er 25 %	Tildelt	Etter ny modell – basis er 25 %
Nesseby	2.206.000	2.336.000	2.850.000	2.823.000
Tana	4.066.000	4.264.000	5.069.000	5.223.000
Porsanger	4.324.000	4.409.000	5.299.000	5.364.000
Karasjok	6.114.000	5.745.000	7.307.000	7.141.000
Kautokeino	6.431.000	6.292.000	7.541.000	7.833.000
Kåfjord	2.669.000	2.764.000	3.463.000	3.320.000
Tysfjord			3.008.000	2.833.000
SUM	25.810.000	25.810.000	34.537.000	34.537.000

I tabellen under er basistildelingen økt til 35 %, mens resterende er delt likt på kriteriene: folketall, personer i samemanntall og elever i grunnskolen med opplæring i samisk.

Tabell 4

	2003		2007	
	Tildelt	Etter ny modell – basis er 35 %	Tildelt	Etter ny modell – basis er 35 %
Nesseby	2.206.000	2.599.000	2.850.000	3.103.000
Tana	4.066.000	4.269.000	5.069.000	5.185.000
Porsanger	4.324.000	4.395.000	5.299.000	5.307.000
Karasjok	6.114.000	5.551.000	7.307.000	6.846.000
Kautokeino	6.431.000	6.026.000	7.541.000	7.446.000
Kåfjord	2.669.000	2.970.000	3.463.000	3.534.000
Tysfjord			3.008.000	3.116.000
SUM	25.810.000	25.810.000	34.537.000	34.537.000

7 Endringsforslag

I tabellen under har vi oppsummert konkrete tiltak vi ser som mulige og forbedringer av tospråklighetstilskuddet. Tiltakslisten kan ikke ses på som uttømmende, men representerer forbedringsområder som vil gi en bedre og mer målrettet utnyttelse av tilskuddet.

Tabell 5

Område	Tiltak
Bruk av midlene	Vurdere nåværende retningslinjer for bruk av midlene relatert til rene språklige tiltak kontra tiltak som har som mål å fremme, styrke og bevare samisk språk
	Vurdere om samelovens språkregler kan endres slik at den mer er i samsvar med bruken av midlene
	Iverksette sanksjoner ved feil bruk av midlene (allerede inne i tildel.brev)
	Iverksette felles samlinger for erfaringsoverføring mellom kommunene i forhold til bruk av tospråklighetsmidlene
	Implementere resultatindikatorer for tiltakene
Dialogen med Sametinget	Sametinget utarbeider årshjul for prosessen med kommunene//fylkeskommunene
	Sametinget utarbeider rapporteringsmal (evt mal for regnskap – ikke på evt. basistilskudd)
	Ha årlig et felles møte med kommunene/fylkeskommunene
	Ha en fast kontaktperson for kommunene/fylkeskommunene i Sametinget
	Vurdere en behandling av årsrapportene i Sametinget der de først legges fram for språkstyret for så å behandles i Sametingsrådet
	Fast rutine for tilbakemelding fra administrasjonen
Lulesamisk språk	Ha en dialog med Tysfjord kommune og Nordland fylkeskommune der en avklarer ivaretagelse av det nasjonale ansvar for lulesamisk
Langsiktig språkarbeid	Sametingets utarbeider langsiktige plan for tospråklighetsarbeidet som danner grunnlag for de flerårige planene i kommunene/fylkeskommunene
Fordeling og tildeling	Ha en dialog med kommunene der en drøfter en ny fordelingsmodell, f eks en todeling av midlene: et basistilskudd som er likt til alle kommuner + et tilskudd som fordeles etter 3 likeverdige kriterier (folketall, innskrevne i samemantallet, elever med samisk)
	Ha en dialog med fylkeskommunene der en drøfter en ny

	fordelingsmodell som innebærer et basistilskudd.
	Være ryddig i begrepsbruken til kommunene/fylkeskommunene når det gjelder tildelingskriterier og fordelingskriterier

8 Dokument- og kildeliste

- *"Evaluering av samelovens språkregler", Sámi Instituhtta, 2007.*
- *"Samisk er tøft", Sametingsrådets melding om samisk språk, 18.03.2004.*
- *"Rapport fra arbeidsgruppe Utgifter knyttet til tospråklighet i kommunene og fylkeskommunene", Kommunal-og regionaldepartementet mai 2002.*
- *Årsrapporter for bruk av tospråklighetsmidlene for alle kommuner og fylkeskommuner i forvaltningsområdet for alle årene i evalueringsperioden.*
- *Tildelingsbrev for alle kommuner og fylkeskommuner i forvaltningsområdet for alle årene i evalueringsperioden.*
- www.samediggi.no
- www.regjeringen.no
- www.lovdata.no

9 Vedlegg

INTERVJUGUIDE

Kommuner og fylkeskommuner

Om prosjektet

Oppdragsgiver: Sametinget

Frist for rapport: Februar 2009

Hovedformålet med evalueringen vil være:

- Kartlegge erfaringer med ordningen og bruk av midlene hos kommuner og fylkeskommuner
- Vurdere grad av måloppnåelse
- Identifisere forbedringsområder og foreslå eventuelle endringer i tildelingskriteriene som vil være formålstjenlige i fremtiden.

Finnut Consult ønsker å belyse følgende tema og spørsmål i intervjuet:

Det overordnede spørsmålet for oss innen alle tema vil være: Hva har fungert tilfredsstillende og hvorfor? Hva har ikke fungert etter intensjonen , og hva mener du/dere må til for å forbedre dette?

- **Kommunens generelle arbeid med tospråklighet: Har du/ dere noen innspill til det overordnede arbeidet med tospråklighet?**
- **Målsettinger med tospråklighetstilskuddet:**
 - Hvordan oppfatter du/dere at samelovens målsettinger om tospråklighet er kjent i kommunen/fylkeskommunen?
 - Hvordan mener du/dere tospråklighetstilskuddet bidrar til kommunens/fylkeskommunens oppfyllelse av samelovens språkregler?
 - Opplevs de overordnede målsettingene for tilskuddet som presise nok?
 - for lite konkrete/for detaljerte
 - hensiktsmessige
 - I hvilken grad er det utarbeidet lokale målsettinger for tilskuddet?
 - Lokale utfordringer – hvilke

-
- Lokale satsninger – hvilke
 - På hvilken måte utvikles de lokale målsettingene?
 - Politisk
 - Administrativt
 - Prosess
 - Hvordan måles oppnåelsen av målsettingene?
 - Kvantitativt
 - kvalitativt
 - Hvordan er oppfølgingen internt i kommunen/fylkeskommunen i forhold til målsettingene?
 - Hvordan oppleves kommunens/fylkeskommunens arbeid med å nå overordnede/lokale målsettinger som:
 - Kontinuerlig (langsiktige/kortsiktige planer)
 - Systematisk
 - Målrettet
 - Opplever det hindringer for måloppnåelse, i tilfelle hvilke?
 - Hva opplever du/dere som det viktigste bidraget til måloppnåelse?
 - Står tilskuddets størrelse i proporsjon til målsettingene?

 - **Forvaltning og bruk av tilskuddet**
 - Generelt, hvordan oppleves ressursbruken knyttet til forvaltning av tospråkighetstilskuddet?
 - Hvordan oppleves tildelingskriteriene fra Sametinget for bruk av midlene?
 - Rettferdige
 - Målrettede
 - Presise
 - Opplever du/dere at kriteriene for bruk gir tilstrekkelig frihet i forhold til kommunens/fylkeskommunens behov, hvorfor?
 - Hvilke rutiner for styring og kontroll (kvalitetssikring) er iverksatt for å sikre at bruken av midlene er i overensstemmelse med kriteriene?
 - Fra Sametinget
 - Internt i kommunen/fylkeskommunen
 - Revisjon
 - Opplever rapporteringskravene knyttet til bruk av tospråkighetsmidlene som klare og entydige, hvorfor/hvorfor ikke?
 - Hvordan oppleves ressursbruken knyttet til rapporteringen på bruk av midlene?
 - Hyppighet
 - Formkrav
 - Detaljnivå
 - Hvordan følges rapporteringen opp fra Sametinget?
 - Hvilke rutiner for kommunikasjon/informasjon om midlene er innarbeidet?
 - mellom kommunen/fylkeskommunen og Sametinget

-
- innad i kommunen/fylkeskommunen
 - Hvordan oppfatter du/dere størrelsen på tilskuddet i forhold til gjennomføring av de planlagte tiltakene?
 - Hvordan fungerer tidspunktet for tildeling og utbetaling av midler?
 - Hvordan oppleves forvaltningen av tospråklighetstilskuddet sammenlignet med evt. andre tilskudd kommunen mottar?
 - Hva er dine/deres generelle erfaringer med bruk av midlene
 - Hva fungerer godt?
 - Hva kan forbedres?
- **Forslag til endringer og forbedringer av Sametingets tildeling av Tospråklighetstilskuddet.**
 - Har du/dere noen konkrete forslag til endringer/forbedringer i forhold til:
 - behovet for ordningen
 - målsettingene/innretningen på tilskuddet?
 - kommunenes muligheter til å utnytte tilskuddet
 - tildelingskriteriene for tilskuddet?
 - beregningsgrunnlaget for tilskuddet?
 - forvaltning og rapportering på bruk av midlene?

Vi skal sende ut et spørreskjema for innsamling av relevant kvantitativ informasjon. Har du/dere innspill til hva man bør spørre om i et slikt skjema?

Om bruk av datamateriale fra intervjuene

Informasjonen fra intervjuene blir skrevet ned slik det blir sagt. Dersom de intervjuede ønsker, kan de lese gjennom dokumentene fra intervjuene etter at de er renskrevet. Datamaterialet vil så bli brukt når vi skal skrive rapporten til Sametinget. Noe vil bli brukt som bakgrunnsmateriale, mens annet kan bli brukt mer direkte, også i form av sitater. Intervjuobjektene vil være anonyme.

INTERVJUGUIDE

Sametinget

Om prosjektet

Oppdragsgiver: Sametinget

Frist for rapport: Februar 2009

Hovedformålet med evalueringen vil være:

- Kartlegge erfaringer med ordningen og bruk av midlene hos kommuner og fylkeskommuner
- Vurdere grad av måloppnåelse
- Identifisere forbedringsområder og foreslå eventuelle endringer i tildelingskriteriene som vil være formålstjenlige i fremtiden.

Finnut Consult ønsker å belyse følgende tema og spørsmål i intervjuet:

Det overordnede spørsmålet for oss innen alle tema vil være: Hva har fungert tilfredsstillende og hvorfor? Hva har ikke fungert etter intensjonen, og hva mener du/dere må til for å forbedre dette?

- **Sametingets generelle arbeid med tospråklighet: Hvordan opplever Sametinget bruken av tospråklighetsmidlene i det overordnede arbeidet med tospråklighet?**
 - Hvordan oppfatter Sametinget arbeidet med tospråklighet i kommunene og fylkeskommunene?
- **Målsettinger med tospråklighetstilskuddet:**
 - Hvordan oppfatter Sametinget at samelovens målsettinger om tospråklighet er kjent i kommunene/fylkeskommunene?
 - Hvordan mener Sametinget tospråklighetstilskuddet bidrar til kommunens/fylkeskommunens oppfyllelse av samelovens språkregler?
 - Kan dere redegjøre for kriteriene for måloppnåelse i perioden 2003-2007?
 - På hvilken måte setter Sametinget krav til at tilskuddsmottakerne skal utarbeide egne mål/strategier for tilskuddet?
 - Hvordan vurderer Sametinget de lokale målsettingene i forhold til de overordnede fra Sametinget?
 - Hvordan måler Sametinget oppnåelsen av målsettingene?

-
- Kvantitativt
 - Kvalitativt
 - Opplever Sametinget at det eksisterer hindringer for måloppnåelse i kommunene og fylkeskommunene, i tilfelle hvilke?
 - Hva opplever Sametinget som det viktigste bidraget til måloppnåelse i kommunene og fylkeskommunene?
 - Mener Sametinget at tilskuddets størrelse i proporsjon til målsettingene?

 - **Forvaltning og bruk av tilskuddet**
 - Kan dere redegjøre for kriteriene for fordeling av tilskuddet i perioden 2003-2007?
 - Kan dere redegjøre for rutiner for kommunikasjon og informasjon mellom Sametinget og kommunene/fylkeskommunene?
 - Opplever Sametinget at kommunene/fylkeskommunene bruker midlene i tråd med målsettinger og retningslinjer?
 - Hvordan oppfatter Sametinget at kommunene/fylkeskommunene har iverksatt rutiner for styring og kontroll (kvalitetssikring) for å sikre at bruken av midlene er i overensstemmelse med kriteriene?
 - Internt i kommunen/fylkeskommunen
 - Revisjon
 - Kan dere redegjøre for rapporteringsrutinene knyttet til tilskuddet?
 - Gir rapportene fra kommunene og fylkeskommunene god og tilstrekkelig informasjon i forhold til bruk av midlene?
 - Hvordan følges rapporteringen opp fra Sametinget?
 - Hvordan oppleves forvaltningen av tospråklighetstilskuddet sammenlignet med andre tilskudd Sametinget forvalter?
 - Hva er Sametingets generelle erfaringer med bruk av midlene?
 - Hva fungerer godt?
 - Hva kan forbedres?

 - **Forslag til endringer og forbedringer av Sametingets tildeling av Tospråklighetstilskuddet.**
 - Har du/dere noen konkrete forslag til endringer/forbedringer i forhold til:
 - behovet for ordningen
 - målsettingene/innretningen på tilskuddet?
 - kommunenes muligheter til å utnytte tilskuddet
 - tildelingskriteriene for tilskuddet?
 - beregningsgrunnlaget for tilskuddet?
 - forvaltning og rapportering på bruk av midlene?

Vi skal sende ut et spørreskjema for innsamling av relevant kvantitativ informasjon. Har du/dere innspill til hva man bør spørre om i et slikt skjema?

Om bruk av datamateriale fra intervjuene

Informasjonen fra intervjuene blir skrevet ned slik det blir sagt. Dersom de intervjuede ønsker, kan de lese gjennom dokumentene fra intervjuene etter at de er renskrevet. Datamaterialet vil så bli brukt når vi skal skrive rapporten til Sametinget. Noe vil bli brukt som bakgrunnsmateriale, mens annet kan bli brukt mer direkte, også i form av sitater. Intervjuobjektene vil være anonyme.

SPØRRESKJEMA

Tospråklighetsmidler

Målsettinger

Takk for at du vil delta i denne web-baserte spørreundersøkelsen.

Ved innlegging av svar kan du starte, avslutte og fortsette slik det passer deg. Om du har lyst å fortsette på skjemaet ditt senere, kan du helt fritt gjøre dette. Du kommer tilbake til skjemaet ved å følge lenken i eposten som er oversendt.

Alle svar du legger inn blir lagret ved hvert skjermbilde.

Om du lurer på noe kan du kontakte oss på følgende telefonnummer:

Finnut Consult 78 95 00 40

1. Oppgi om du representerer en kommune eller en fylkeskommune. Angi også navn på kommunen.

		Angi navn på kommunen du representerer
☐	Jeg representerer en kommune	<input type="text"/>
☐	Jeg representerer en fylkeskommune	<input type="text"/>

2. I hvilken grad har Tospråklighetsmidlene bidratt til å fremme bruken av samisk språk i kommunen/fylkeskommunen?

1 2 3 4 5 Vet ikke
I liten grad I stor grad

Kommentarer:

3. I hvilken grad gjør Tospråklighetsmidlene kommunen/fylkeskommunen i stand til å ivareta de forpliktelsene som fremgår av samelovens språkregler?

1 2 3 4 5 Vet ikke
I liten grad I stor grad

4. I hvilken grad mener kommunen/fylkeskommunen at den kommunale/fylkeskommunale forvaltningen og tjenesteytingen tilfredsstiller samelovens språkregler?

1 2 3 4 5 Vet ikke
I liten grad I stor grad

Kommentarer:

5. Hva anser kommunen/fylkeskommunen generelt som det viktigste bidraget til oppfyllelse av Sametingets målsettinger med Tospråklighetsmidlene?

6. Hvilke eventuelle forhold hindrer kommunen/fylkeskommunen i å nå Sametingets målsettinger med Tospråklighetsmidlene?

Tospråklighetsmidler

Status i dag

7. I hvilken grad forefinnes kommunale dokumenter, planer, vedtak, saksfremlegg og andre kommunale dokumenter på samisk?

1 2 3 4 5 Vet ikke
I liten grad I stor grad

Kommentarer:

8. I hvilken grad har kommunen/ fylkeskommunen brukt Tospråklighetsmidlene i tråd med formuleringene i sameloven, herunder oversettelser, kunngjøringer, besvarelser av henvendelser mv?

1 2 3 4 5 Vet ikke
I liten grad I stor grad

Kommentarer:

9. Angi hvor mange ansatte som er samisk språklig, hhv skriftlig og muntlig i de respektive etater, samt hvor mange totalt som er ansatt i etaten.

Mrk: lærere og barnehagepersonale skal ikke telles med.

	Skriftlig	Muntlig	Totalt
Teknisk sektor			
Helse/sosial			
Oppvekst og kultur			
Sentraladministrasjon			

Tilbake

Neste

Tospråklighetsmidler

Om bruk av midlene

10. Angi i prosent hvor stor del av Tospråklighetsmidlene som har vært brukt til ulike formål i tabellen under

	2003	2004	2005	2006	2007
Oversetting					
Tolking					
Lønn, språkkonsulent					
Lønn, andre i forvaltningen					
Kjøp av utstyr					
Kompetanseheving av ansatte					
Samiske prosjekter					
Annet					

Kommentarer:

11. Hva har kommunens totale utgifter til tospråklighet vært i perioden fra 2003-2007)

(unntatt lærerlønn og lønnsutgifter til barnehagepersonell)

2003	2004	2005	2006	2007

Kommentarer:

Tilbake

Neste

Tospråklighetsmidler

Om rapporteringen

12. I hvilken grad mener kommunen/ fylkeskommunen at den har oppfylt Sametingets krav til rapportering i perioden fra 2003 til 2007?

1 2 3 4 5 Vet ikke
I liten grad I stor grad

13. I hvilken grad har Sametinget fulgt opp de innleverte rapportene?

1 2 3 4 5 Vet ikke
I liten grad I stor grad

14. Hvilke eventuelle utfordringer har kommunene/ fylkeskommunen møtt i forbindelse med rapporteringen, herunder hyppighet, format etc?

Tilbake

Neste

Tospråklighetsmidler

Om fordelingen av Tospråklighetsmidlene

15. I hvilken grad har kommunen/fylkeskommunen kjennskap til Sametingets kriterier for beregning av Tospråklighetsmidlene i perioden fra 2003 til 2007?

1 2 3 4 5 Vet ikke
I liten grad I stor grad

16. Dersom nåværende beregningsgrunnlag for tildeling av Tospråklighetsmidler skal endres, hvilke kriterier mener kommunen/fylkeskommunen bør legges til grunn for å fordele disse midlene?

17. Har kommunen/fylkeskommunen forslag til endringer /forbedringer som vil resultere i en bedre og mer målrettet utnyttelse av Tospråklighetsmidlene?

Angi 3 forslag.

Tilbake

Avslutt

Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven).

Kapittel 3. Samisk språk.

§ 3-1. Definisjoner

I dette kapitlet menes med:

1. forvaltningsområdet for samisk språk: de kommunene som Kongen i forskrift har fastsatt at skal inngå i forvaltningsområdet for samisk språk,
2. offentlige organ: ethvert organ for stat og kommune,
3. lokalt offentlig organ i forvaltningsområdet: ethvert kommunalt, fylkeskommunalt og statlig organ som har en tjenestekrets som omfatter en kommune eller en del av en kommune i forvaltningsområdet for samisk språk,
4. regionalt offentlig organ i forvaltningsområdet: ethvert fylkeskommunalt og statlig organ som har en tjenestekrets som helt eller delvis omfatter flere av kommunene i forvaltningsområdet for samisk språk, men som likevel ikke er landsomfattende.

Tilføyd ved lov 21 des 1990 nr. 78, endret ved lov 17 juni 2005 nr. 99 (i kraft 1 jan 2006 iflg. res. 17 juni 2005 nr. 656).

§ 3-2. Oversettelse av regler. Kunngjøringer og skjema

Lover og forskrifter av særlig interesse for hele eller deler av den samiske befolkning, skal oversettes til samisk.

Kunngjøringer fra offentlige organ som særlig retter seg mot hele eller deler av befolkningen i forvaltningsområdet, skal skje både på samisk og norsk.

Skjema til bruk overfor et lokalt eller regionalt offentlig organ i forvaltningsområdet skal foreligge både på samisk og norsk. Kongen gir nærmere regler om iverksetting av denne bestemmelsen.

Tilføyd ved lov 21 des 1990 nr. 78.

§ 3-3. Rett til svar på samisk

Den som henvender seg på samisk til et lokalt offentlig organ i forvaltningsområdet, har rett til svar på samisk. Dette gjelder likevel ikke ved muntlige henvendelser til tjenestemenn som utfører oppdrag utenfor organets kontor.

Den som henvender seg skriftlig på samisk til et regionalt offentlig organ i forvaltningsområdet, har rett til skriftlig svar på samisk. Kongen kan i særlige tilfeller gjøre unntak for bestemte regionale offentlige organ.

Tilføyd ved lov 21 des 1990 nr. 78 (i kraft 1 jan 1993).

§ 3-4. Utvidet rett til bruk av samisk i rettsvesenet

For domstoler med embetskrets som helt eller delvis omfatter forvaltningsområdet, gjelder i tillegg følgende regler om bruk av samisk:

1. Enhver har rett til å inngi prosesskriv med bilag, skriftlige bevis eller andre skriftlige henvendelser på samisk. Skal domstolen formidle henvendelsen til en motpart, sørger den for oversettelse til norsk. Oversettelse kan unnlates dersom motparten samtykker.
2. Enhver har rett til å henvende seg muntlig til domstolen på samisk dersom rettergangslovgivningen gir adgang til muntlig istedenfor skriftlig henvendelse. Har domstolen plikt til å nedtegne henvendelsen, kan den som fremmer henvendelsen, kreve at nedtegnelsen skjer på samisk. Et slikt krav bryter ingen frist. Nr. 1 andre og tredje punktum gjelder tilsvarende.
3. Enhver har rett til å tale samisk i rettsmøter. Skal noen som ikke kan samisk delta i forhandlingene, brukes en tolk som retten har oppnevnt eller godkjent.
4. Når en part begjærer det, kan rettens leder bestemme at forhandlingspråket skal være samisk. Nr. 3 andre punktum gjelder tilsvarende.
5. Er forhandlingspråket samisk, kan rettens leder bestemme at også rettsboken skal føres på samisk. Domstolen sørger for oversettelse til norsk.
6. Domstolen sørger for at rettsbøker som er skrevet på norsk, oversettes til samisk når en part krever det. Et slikt krav bryter ingen frist.

For politi og påtalemyndighet med tjenestekrets som helt eller delvis omfatter forvaltningsområdet, gjelder i tillegg følgende regler om bruk av samisk:

1. Enhver har rett til å tale samisk i avhør på organets kontor.
2. Enhver har rett til å bruke samisk ved muntlig anmeldelse og rettsmiddelerklæring.

For kriminalomsorgens anstalter i Troms og Finnmark gjelder i tillegg følgende regler om bruk av samisk:

1. § 3-5 gjelder tilsvarende for innsatte.
2. Innsatte har rett til å bruke samisk overfor hverandre og overfor sine pårørende.
3. Innsatte har rett til å bruke samisk ved muntlig rettsmiddelerklæring til fengselsmyndigheten.

Tilføyd ved lov 21 des 1990 nr. 78, endret ved lover 20 juni 2003 nr. 45 (i kraft 1 juli 2003 iflg. res. 20 juni 2003 nr. 712), 17 juni 2005 nr. 90 (i kraft 1 jan 2008 iflg. res. 26 jan 2007 nr. 88) som endret ved lov 26 jan 2007 nr. 3.

§ 3-5. Utvidet rett til bruk av samisk i helse- og sosialsektoren

Den som ønsker å bruke samisk for å ivareta egne interesser overfor lokale og regionale offentlige helse- og sosialinstitusjoner i forvaltningsområdet, har rett til å bli betjent på samisk.

Tilføyd ved lov 21 des 1990 nr. 78.

§ 3-6. Individuelle kirkelige tjenester

Enhver har rett til individuelle kirkelige tjenester på samisk i Den norske kirkes menigheter i forvaltningsområdet.

Tilføyd ved lov 21 des 1990 nr. 78.

§ 3-7. Rett til utdanningspermisjon

Tilsatte i et lokalt eller regionalt offentlig organ i forvaltningsområdet har rett til permisjon med lønn for å skaffe seg kunnskap i samisk når organet har behov for slik kunnskap. Retten kan gjøres avhengig av at den tilsatte forplikter seg til å arbeide for organet en viss tid etter utdanningen. Kongen gir nærmere regler om gjennomføringen av disse bestemmelsene.

Tilføyd ved lov 21 des 1990 nr. 78.

§ 3-8. Rett til opplæring i samisk

Enhver har rett til opplæring i samisk. Kongen kan gi nærmere regler om gjennomføringen av denne bestemmelsen.

For opplæring i og på samisk gjelder reglene i og i medhold av lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova).

Tilføyd ved lov 21 des 1990 nr. 78. Endret ved lov 17 juli 1998 nr. 61 (i kraft 1 aug 1999 iflg. res. 27 nov 1998 nr. 1096).

§ 3-9. Samisk i den kommunale forvaltning

Kommunestyret kan bestemme at samisk skal være likestilt med norsk i hele eller deler av den kommunale forvaltning.

Tilføyd ved lov 21 des 1990 nr. 78.

§ 3-10. Utvidelse av bestemmelsenes virkeområde

Kongen kan fastsette at bestemmelsene i dette kapitlet som er begrenset til lokale eller regionale offentlige organ i forvaltningsområdet, helt eller delvis også skal gjelde for andre offentlige organ eller for private rettssubjekt når de treffer vedtak på vegne av stat eller kommune.

Tilføyd ved lov 21 des 1990 nr. 78.

§ 3-11. Klage

Dersom et offentlig organ ikke følger bestemmelsene i dette kapitlet, kan den som saken direkte gjelder, klage til det organet som er nærmest overordnet det organet klagen angår. Fylkesmannen er klageinstans når klagen angår kommunale eller fylkeskommunale organ.

Også landsomfattende samiske organisasjoner og landsomfattende offentlige organer med oppgaver av særlig betydning for hele eller deler av den samiske befolkningen, har klagerett i slike saker. Det samme gjelder i saker hvor ingen enkeltperson er særskilt berørt.

Tilføyd ved lov 21 des 1990 nr. 78.

§ 3-12. *Organisering av samisk språkarbeid*

Sametinget skal arbeide for vern og videre utvikling av samiske språk i Norge.

Sametinget utarbeider hvert fjerde år en rapport til Kongen om situasjonen for samiske språk i Norge.

Tilføyd ved lov 21 des 1990 nr. 78, endret ved lov 13 des 2002 nr. 81 (i kraft 1 jan 2003 iflg. res. 13 des 2002 nr. 1394).